

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

***Ономастична лексика у циклі романів Анджея Сапковського
«Сага про Відьмака»: перекладацький аспект***

Допущено до захисту «__» _____ 2020 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:
студ. групи ПРМ-91
Великодна Алла Ігорівна

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доцент
Прокопенко Антоніна Вадимівна

Суми 2020

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ОНІМИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ЛЕКСИКИ.....	8
1.1 Роль ономастики у сучасній лінгвістиці.....	8
1.2 Специфіка онімів як особливої мовної категорії	11
1.3 Класифікація онімів	14
1.4 Визначення сучасного художнього дискурсу	17
1.4.1 Фентезійні твори як складова художнього дискурсу.....	19
1.4.2 Роль і місце онімів в сучасному фентезійному дискурсі.....	20
1.5 Переклад власних назв у фентезійному дискурсі	22
РОЗДІЛ 2 ПЕРЕКЛАДАЦЬКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАСТИЧНОГО ЛЕКСИКОНУ У ФЕНТЕЗІЙНОМУ ДИСКУРСІ	26
2.1 Особливості та типи власних назв, використаних у циклі романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака»	26
2.2 Техніки перекладу пропріальної лексики, використаної у циклі романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака»	30
2.2.1 Переклад антропонімів.....	30
2.2.2 Переклад топонімів.....	35
2.2.3 Переклад міфонімів та зоонімів.....	40
РОЗДІЛ 3 РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	46
3.1 Комплекс практичних некомунікативних вправ для імплементації на заняттях з практики перекладу	46
3.2 Комплекс практичних умовно комунікативних вправ для імплементації на заняттях з практики перекладу	48
3.3 Комплекс практичних комунікативних вправ для імплементації на заняттях з практики перекладу	51

ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
РЕЗЮМЕ (SUMMARY)	66
ДОДАТОК А	71

ВСТУП

Оніми супроводжують людину протягом усього життя, тому неможливо виокремити словниковий запас мови без використання пропріальної лексики. Безпосередня наявність власних назв у мові та їхнє протиставлення загальним назвам вважається прикладом мовних універсалій.

Категорія онімів як об'єкт лінгвістичних досліджень приваблювала науковців з давніх часів. Власні назви досліджувалися філософами, істориками, мовознавцями, культурологами з різних аспектів. Значення та зв'язок ономастичного лексикону з культурою і розвитком суспільства й досі породжує велику кількість суперечок серед вчених.

Завдяки наявності ономастичних студій в Україні та за її межами спостерігається поступове підвищення ступеня опрацювання теоретичного матеріалу за темою структури, класифікації та семантичної забарвленості пропріальних одиниць. Серед дослідників цього лексичного пласту в Україні можна назвати А. В. Суперанську, Є. М. Верещагіна, В. Г. Костомарова, Х. Бергманна, Л. Гринберга, М. Н. Морозову, О. В. Назаренко, А. І. Сафуанову, Ю. О. Карпенко, Р. Д. Петрову. За кордоном цей аспект лінгвістичних досліджень було розглянуто такими науковцями, як Т. Бреннен, О. Бушс, Р. Хемілтон, Е. Брамвел, Г. Сміт.

Актуальність теми дослідження продиктована тим, що на сьогоднішній день у сучасній лінгвістиці, незважаючи на її високий рівень розвитку, систематизовано та проаналізовано ще не всі питання пов'язані із денотативно-номінативною класифікацією пропріальної лексики, її типологією та особливостями перекладу в окремих видах тематичного дискурсу. Вважаємо за необхідне провести аналіз структури та когнітивних особливостей ономастичного лексикону у фентезійному дискурсі з урахуванням появи нових тенденцій у лінгвістиці, а також на матеріалі сучасної літератури у зв'язку із недостатньою кількістю наукових доробків з конкретної окресленої теми.

Об'єктом дослідження є ономастична лексика в англomовному фентезійному дискурсі. **Предметом дослідження** виступають особливості перекладу власних назв в англomовному фентезійному дискурсі українською мовою.

Матеріалом дослідження слугує цикл романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака», зокрема, «Останнє бажання» (The Last Wish) та «Меч призначення» (Sword of Destiny).

Метою роботи є комплексна характеристика специфічних семантичних особливостей ономастичного лексикону, які є характерними для сучасного фентезійного дискурсу, визначення ключових перекладацьких прийомів та технік, що використовуються при перекладі пропріальної лексики з англійської на українську мову, а також розробка методів реалізації ономастичного прошарку лексики при проведенні занять з методики викладання перекладу.

У світлі поставленої мети було окреслено низку дослідницьких **завдань**:

- 1) розглянути основні теоретичні положення сучасної лінгвістики щодо дефінування та класифікації пропріальної лексики;
- 2) виявити особливості функціонування різних видів онімів (антропонімів, хрематонімів, топонімів) у художніх текстах;
- 3) визначити роль ономастичного лексикону у сучасному фентезійному дискурсі;
- 4) розглянути можливі перекладацькі прийоми, використовувані при роботі з пропріальною лексикою на базі англійської та української мов на матеріалі циклу романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака», зокрема, «Останнє бажання» (The Last Wish) та «Меч призначення» (Sword of Destiny);
- 5) встановити низку методів, можливих для реалізації прошарку ономастичної лексики у рамках теоретичних та практичних занять з методики викладання перекладу з метою поглиблення знань студентів та підвищення рівня їхньої компетенції.

Аналіз емпіричного матеріалу проводився на основі комплексу **методів**

дослідження: описовий метод, порівняльно-історичний метод, метод суцільної вибірки, метод порівняння, метод аналізу і синтезу, метод абстрагування, метод індукції і дедукції, метод словникової дефініції.

Теоретична значущість роботи полягає у тому, що аналіз ономастичної лексики було проведено не лише з огляду на сутність та основні характеристики цього поняття, але і в плані комплексного аналізу відсоткового складу використаних прийомів для їх перекладу в рамках художніх творів. Перспективи використання одержаних результатів полягають у можливості подальшого дослідження способів перекладу ономастичної лексики у розрізі різних видів дискурсу (художнього, політичного, публіцистичного).

Практичне значення результатів дослідження визначається можливістю використання його результатів під час підготовки до проведення занять та семінарів з таких дисциплін, як лексикологія, мовознавство, практика перекладу та методика викладання перекладу. Одночасно викладений матеріал буде корисним для аналізу художніх творів, зокрема фентезійного дискурсу на предмет визначення в них використаних перекладацький прийомів.

Наукову новизну роботи визначає той факт, що відсотковий аналіз вибірки способів перекладу топонімів, зоонімів, антропонімів та міфонімів на базі фентезійного тексту у мовознавчому україномовному дискурсі проведено вперше. Крім того, дослідження включає оригінальні вправи з нетривіальною лексикою на відточування навичок перекладу власних назв з англійської на українську мову на матеріалі циклу романів «Сага про Відьмака».

Апробація результатів кваліфікаційної роботи підтверджується раніше опублікованими дослідженнями “Semantic features of onomastic lexicon in the contemporary fictional discourse (based on the novels “A Game of Thrones” by George R. R. Martin)”; Semantic Features of Chrematonyms in the Series of Novels “A Game of Thrones” by George R.R. Martin; «Оніми у фентезійних творах». Стаття “Pedagogical Realization of Proper Names Translation” прийнята до друку до фахового наукового

журналу «Міжнародний філологічний часопис» до Випуску 11 (3) 2020.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, 10 підрозділів, висновків, списку використаних, лексикографічних та ілюстративних джерел, резюме та додатку. Загальний обсяг тексту роботи (без додатків) складає 75 сторінки. Список використаних джерел включає 85 позицій.

РОЗДІЛ 1

ОНІМИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ЛЕКСИКИ

1.1 Роль ономастики у сучасній лінгвістиці

Ономастика – це розділ мовознавства, який займається вивченням власних назв різних видів, особливостями та закономірностями їхнього виникнення, розвитку та функціонування, включаючи історію розвитку онімів та процес їхнього вживання [58]. Взагалі цей термін походить від грецького слова «ὀνομαστική», яке перекладається, як «мистецтво давати назви, іменувати» [62]. Цю науку вивчають не лише в розрізі філології, але також історії. Тому при характеризуванні її також виокремлюють як додаткову історичну дисципліну.

Нерідко поняття ономастика вживається із метою позначення усієї сукупності власних назв у мові, що аналізується, тоді як задля найменування лінгвістичного розділу використовується синонімічне поняття – ономасіологія [1, с. 56; 10]. У ХХ столітті для позначення сукупності власних імен у мові почали використовувати терміни «іменослов», «ономастикон», хоча першочергово вони пов'язувалися із реєстром імен християнських святих.

Ономастика як наука включає в себе велику кількість структурних компонентів, серед яких географічний, соціо-культурний та літературознавчий [18, с. 136]. Саме вони допомагають не просто розібратися зі значенням оніма, але і виявити певну специфіку його походження. Варіативність складових компонентів виводить ономастику за рамки лінгвістики, виокремлюючи її як самостійну дисципліну, що пов'язана не лише з лінгвістичними, але також соціологічними та природничими науками.

Завдяки ономастичним дослідженням уможлиблюється виявлення шляхів міграцій народів, мовних та культурних спільних особливостей між ними, співвіднесення діалектів як у синхронічному, так і діахронічному розрізах. Дуже

часто топонімія як один із розділів ономастики, який займається вивченням географічних назв [53], стає єдиною можливістю отримання інформації про зниклі мови та народи.

Якщо звернутися до Книги Буття, саме люди, тварини, місця їхнього проживання та небесні світила першими отримали власні назви [30]. Таким чином, ці об'єкти визначали ономастичний простір давньої людини. Поступово свідомість людини поглиблювалася, а разом з нею розширювався і ономастичний простір.

На сьогоднішній день можна зазначити, що оточуючий світ є середовищем імен і назв. Кожний реальний об'єкт (або вигаданий) має чи може мати власну назву. Деякі з цих онімів настільки давні, що їхня семантика невідома дослідникам. Іноді важко навіть простежити мову, з якої походить власна назва. Такий феномен властивий назвам географічних об'єктів: річок, гір, морів.

Разом із ними співіснують загальновідомі оніми, при аналізі яких можна не лише встановити семантику слова, але і назвати його автора [17, с. 101]. Науковці підкреслюють, що межі ономастичних досліджень настільки широкі, що оперувати статистичними даними з приводу кількісного показника онімів різних типів в цьому науковому полі практично неможливо.

Багатоплановими є також аспекти ономастичних досліджень. У коло моніторингу постійно додаються нові типи онімів, які згодом доводиться виділяти у окремі категорії. Цей процес відбувається під дією мовних, історичних, соціальних та психологічних чинників. Саме тому виникає потреба чітко окреслити предметну область ономастики. Загалом виокремлюють наступні підвиди цієї науки [15, с. 98]:

1. Описова ономастика – галузь, яка займається вивченням об'єктивного підґрунтя наукових досліджень та лінгвістичним аналізом зібраного матеріалу.
2. Теоретична ономастика – галузь, яка вивчає загальні закономірності розвитку та функціонування ономастичних категорій.
3. Практична ономастика – галузь, яка пов'язана із практикою утворення

власних назв та їх присвоєння реальним та вигаданим об'єктам, а також функціонуванням онімів у живому мовленні.

4. Художня ономастика – галузь, яка займається вивченням поетичних та художніх творів з метою виявлення специфіки використання в них онімів.

5. Історична ономастика – галузь, яка вивчає історію походження онімів, а також їхню співвіднесеність з іменами інших типів у діахронічному розрізі.

6. Етнічна ономастика – вивчає історію виникнення етнонімів, їхню еволюцію та зв'язок із назвами самих мов, в яких вони були утворені.

Більш розширену класифікацію у своїй праці подає В. О. Греков [10], котрий розглядає одразу 11 напрямів ономастики на основі структуризації об'єктів, що аналізуються. Визначена ним категоріальна послідовність представлена на Рисунку 1.1.

Дослідження ономастики як однієї із наукових галузей, а також підвищена цікавість до аналізу походження власних імен продиктоване загальнотеоретичними і практичними потребами. Ономастика має важливе значення не тільки для розвитку мовознавства, але і для великої кількості інших

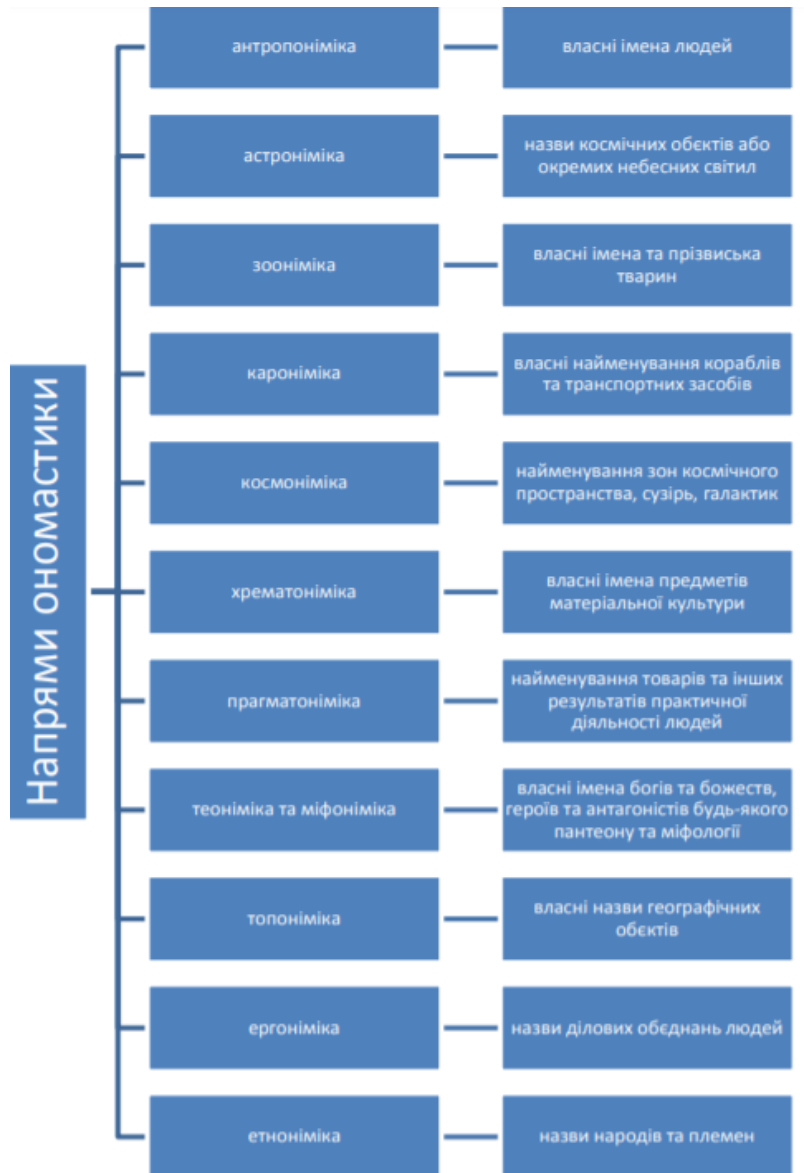

Рис. 1.1. Класифікація напрямів ономастики

гуманітарних наук. Саме безперервні дослідження у напрямі ономастики дозволяють науковцям висувати історичні гіпотези щодо можливих варіантів міграційних шляхів народів світу. Це також спрощує простеження міжкультурних та міжмовних взаємозв'язків, особливо в рамках комбінування ономастики із лексикологією та етимологією.

Таким чином, вивчення власних назв різних типів допомагає науковцям відновлювати велику кількість історичних, географічних та соціо-культурних даних.

1.2 Специфіка онімів як особливої мовної категорії

Велика кількість науковців намагалися проаналізувати, чим саме відрізняються власні імена від загальних назв. З цього питання створювалися цілі теорії. Наприклад, розглядаючи класифікацію А. В. Суперанської [23, с. 96], можна виділити три основні риси для розмежування цих двох категорій:

1. Власне ім'я отримує конкретний об'єкт, а не цілий клас об'єктів, який має спільну характерну рису.
2. Об'єкт, якому присвоюється власне ім'я завжди чітко окреслений, визначений та обмежений.
3. Власне ім'я не пов'язане з одним конкретним поняттям та не має чіткої конотації на рівні мови.

На думку М. М. Торчинського список класифікаційних ознак, за якими власні назви відрізняються від загальних, може бути дещо розширеним. Так, згідно із природою пропріальних одиниць науковець виділяє наступні атрибути [24]:

1. Оніми використовують у тому випадку, коли потрібно дати певному предмету чи об'єкту індивідуальну назву, виокремити його із загального списку аналогічних атрибутів.
2. Особливості власних назв закріплюються засобами соціальної

значимості та суспільної закріпленості процесу утворення онімів.

3. Загалом усі оніми належать до категорії іменників (хоча в окремих випадках це можуть бути субстантивовані форми інших частин мови), виступаючи у ролі самостійних одиниць чи сполук слів і навіть предикативних конструкцій.

4. Виникнення власної назви (як вторинного, похідного найменування) можливе лише у тому випадку, якщо денотат уже має загальну назву.

5. До основних функцій власних назв відносять диференційну, ідентифікаційну та номінативну, адже найменування денотата відбувається за рахунок його попереднього відмежування від однотипного предмета/ об'єкта.

6. Для здійснення аналізу ономастичного лексикону потрібно взяти до уваги три основні аспекти: місце, яке займає той чи інший онім в системі мови, його походження та функціонування.

Для загальних назв характерною рисою є зв'язок з поняттям та співвіднесеність з групою об'єктів, з якими він має одну чи декілька спільних ознак [30]. Таким чином, основною властивістю власних імен можна назвати відсутність чіткого зв'язку з поняттям і, навпаки, сильний тісний зв'язок з одним конкретним об'єктом. Тоді як для загальних назв діє протилежна закономірність.

Відомий український ономатолог О. Ю. Карпенко говорить, що основну увагу потрібно звертати на сутнісний і функціональний зміст власних імен. Дослідниця вважає, що одного функціонального підходу, коли загальні назви мають за мету узагальнення, а власні – індивідуалізацію, недостатньо. Вона доводить, що різниця у функціональних особливостях цих двох категорій є беззаперечною, але вона проходить не по межі узагальнення – індивідуалізація, а по межі роз'єднання – об'єднання [15, с. 123]. Так вважає велика кількість лінгвістів, тому часто у наукових працях можна побачити твердження про те, що власні імені роз'єднують однорідні предмети, об'єкти та явища, а загальні – зближують їх. Саме тому О. Ю. Карпенко пропонує назвати функцію власних імен диференційною [15, с. 126], в той час як загальних імен – класифікаційною.

Власні імена вважаються поліфункціональними, адже виконують не лише ідентифікаційну, але й естетичну та низку інших функцій [24, с. 34]. Загалом, розмежування понять функції і сутності власного імені зводиться до розмежування статусу власного імені у мові та мовленні. Таким чином мовна (лінгвістична) сутність оніма втілюється у його мовленнєвій функції.

Власні назви, які співвідносяться із одним об'єктом (у нашому випадку – літературним твором), утворюють єдину замкнену систему, у якій усі елементи взаємопов'язані [27]. Їхнім основним призначенням стає реалізація ключової ідеї авторського задуму. Саме тому на сьогоднішній день власні назви розглядаються як віддзеркалення особливостей світосприйняття однієї людини або ж цілої групи людей, якщо мова йде про фольклорний твір [25, с.72]. У такому випадку онім може отримувати додаткове стилістичне навантаження, присутність якого читач помітить лише у випадку комплексного залучення аналізу підтексту, фонових знань та власного досвіду.

Великою кількістю дослідників визнається складність та діалектичність значень власних імен як самостійних мовних одиниць. Сучасна теорія слова визначає, що значенням слова є той його зміст, який приблизно на одному рівні сприймається мовцем та слухачем та включає в себе при цьому три головних види відношень [22, с. 386]:

- денотативна – співвіднесеність слова з предметом;
- сигніфікативна – співвіднесеність з поняттям;
- структурна – співвіднесеність слова та його значення з іншими словами

досліджуваної мови.

Таким чином, власні імена як окрема мовна категорія має складні асоціативні, формальні та змістовні характеристики, знання яких необхідне людям для подолання мовних та міжкультурних бар'єрів.

1.3 Класифікація онімів

Класифікацій онімів існує досить багато, що явно свідчить про гетерогенну характеристику системи власних назв [52, с. 66]. Така різноманітність, логічна структура та послідовність типології залежить перш за все від вибору підходу для аналізу власних назв. За словами А. В. Суперанської, оніми неможливо глибинно аналізувати та провести їхній відповідний опис, якщо попередньо не класифікувати ці явища, визначивши чітку лінію розмежування [24, с. 10].

Класифікувати власні імена можна згідно змістової співвіднесеності, цілі використання, типів об'єктів, що аналізуються, а також на основі етимології, хронології і т. д. [47]. Розглянемо основні класифікації, які часто використовуються сучасними лінгвістами.

Однією із найбільш давніх спроб систематизувати власні назви вважається праця Аристотеля, у якій він за основу поділу взяв наступні характеристики: Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, Habitus [45]. Але уже в XIX столітті низка британських учених на чолі із Дж. С. Міллом спростували логічність цієї систематики, відзначивши те, що у ній відсутні такі базові категорії, як прояви розумового і психічного сприйняття. Окрім того, деякі рубрики класифікації були настільки нечіткими, що їхні межі були буквально взаємопроникними. У свою чергу Дж. С. Мілл [42, 46] запропонував власне бачення поділу власних і загальних назв, що представлено на Рисунку 1.2.

Досить яскраво різниця при категоріальному розподілі власних імен представлена у класифікації

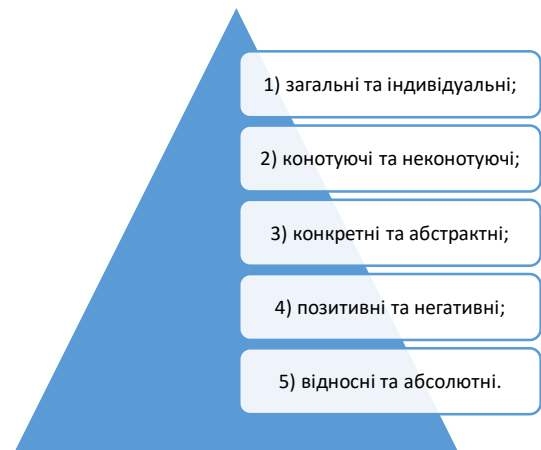

Рис. 1.2 Поділ власних і загальних назв за Дж. С. Міллом.

А. В. Суперанської. При створенні власного поділу вона спирається на дослідження зарубіжних та вітчизняних лінгвістів ХХ століття. Основою класифікації являється зв'язок власних імен з об'єктами, які вони безпосередньо називають. Сама лінгвіст підкреслює, що підхід до поділу власних імен на групи може значно відрізнятися, що зумовлюється не лише об'єктивними, але і суб'єктивними причинами. Це дає зрозуміти, що жодна класифікація не є до кінця точною, але має право на існування.

А. В. Суперанська розділяє власні імена таким чином [23, с. 98]:

- імена живих істот або істот, які вважаються живими (антропоніми – імена людей [57], зооніми – імена та клички тварин, міфоніми – імена міфічних істот);
- назви неживих об'єктів (топоніми – географічні назви, фітоніми – назви рослин [60], астроніми, хрематоніми – назви об'єктів [54], назви транспорту, фірм або компаній);
- назви комплексних об'єктів (закладів та спільнот, свят, стихійних явищ, кампаній, війн, літературних творів, планів, ідей, документів).

Бачимо, що класифікація досить розгорнута: кожна група включає велику кількість підкатегорій. Деякі з них дуже суперечливі, адже вживаються або дуже рідко, або в межах інших онімічних груп. Так, фітоніми найчастіше не виділяють, як окрему категорію, а розглядають у межах топонімів. Але А. В. Суперанська виокремлює їх в повноцінну групу, обґрунтовуючи це тим, що на початкових етапах рослини, особливо дерева і квіти персоніфікувалися [23, с. 98]. Саме тому фітоніми, на думку лінгвіста, варто виділяти в окрему категорію.

При характеризванні власних назв латвійський лінгвіст О. Буше відштовхується від двох важливих аспектів [32]:

1. Оніми викликають у свідомості кожного читача індивідуальні асоціації та образи.
2. Значення онімів переважно містить одразу декілька сем, що значно ускладнює процес його декодування.

Когнітивне значення оніма у більшості випадків не співпадає із його словниковим значенням, тому що воно складається не лише з лінгвістичної дефініції, але також образів, які вимальовуються в уяві автора та читача.

Л. Щетінін при класифікації власних назв відштовхується від іншого принципу – стилістичного навантаження назви, головна мета якого полягає в увиразненні об'єкта, якому привласнюється певне ім'я. Формування загального номінативного значення створюється на основі узагальнення конкретних емоцій та уявлень, що виникають у вигляді асоціації з особами, явищами, предметами. При цьому незначні характеристики та уявлення не беруться до уваги, адже не впливають на процес номінації.

Згідно класифікації Л. Щетініна [29, с. 120], власні назви можна розподілити наступним чином:

- нейтральні власні назви, які найчастіше використовуються в англійській літературі і є для неї типовими (Dalka, Velerad, Thomas);
- описові власні назви, які містять пряму або натякову характеристику персонажа або об'єкта (GreyWind, Fanger, Carry-pebble);
- пародійні власні назви, які досить схожі з попередньою категорією, але відрізняються тим, що їхньою стилістичною функцією є вираження масовості, стереотипності образу (Stark, Boodle);
- асоціативні власні назви, які своєю візуальною або звуковою структурою викликають певні алюзії та асоціації з образами із інших літературних творів, міфів тощо (Cersei, Cintra, Valerion, Meraxes).

Дуже часто в добу класицизму автори використовували в своїх творах саме асоціативні власні назви, які запозичувалися із грецької чи римської міфології [26, с. 217]. З плином часу тенденції до їхнього використання змінювалися, і вже в період романтизму на перший план вийшли реалістичні нейтральні імена. В літературі постмодернізму найчастіше використовуються описові власні назви, серед яких особливе місце займають екзотичні назви.

Розвиток української ономастики зазнав суттєвого піднесення після 1959 року, коли у столиці УРСР було проведено Першу Республіканську ономастичну нараду [24]. Саме вона стала точкою відліку посиленого розвитку української ономастичної науки. Періодичні фрагментарні спостереження змінилися постійними, окрім того почали проводитися регулярні ономастичні конференції, виходили друком випуски «Повідомлень» [24, с. 26]. Відповідно до різних класів власних назв дослідження їхньої семантики набули вузькоспеціалізованого характеру. Зокрема, вивчення антропонімів стало специфікою Л. Л. Гумецької, М. О. Демчука, І. М. Железняка.

Після того, як Україна стала незалежною державою, кількість ономастичних теорій та практик значно розширилася: так, сучасними вченими практикується вивчення міфонімії, глотогенезу – процесу становлення мови [56], а також варіативних язичницьких символів та мотивів в ономастиці [14, с. 89]. Тому у ХХІ столітті акцент зміщено на опис та аналіз структурних і значенневих характеристик ергонімів, ідеонімів та прагматонімів.

1.4 Визначення сучасного художнього дискурсу

Поняття дискурс є надзвичайно поширеним та актуальним у сучасній лінгвістиці, соціології, психології та інших галузях науки. Загалом термін використовується під час проведення аналізу художніх чи наукових творів. Однозначного його трактування не існує, адже велика кількість вітчизняних та зарубіжних лінгвістів по-різному дивляться на питання дефініції дискурсу.

Загальноприйнятим визначенням тексту є розуміння його як процесу і результату мовленнєвої діяльності людини [13]. Сприйняття художнього тексту у процесі читання викликає у читача певні внутрішньотекстові зв'язки, асоціації, які складають загальні образи. Посилена увага до його вивчення проявилася лише наприкінці ХХ століття. Саме тоді було визначено, що текст є основним

компонентом дискурсу [44, с. 204]. Деякі вчені навіть ототожнювали дефініцію дискурсу та тексту як такого.

Художній дискурс – це передача вербального повідомлення, яке виконує предметно-логічну, естетичну, образну, експресивну й оцінну функцію [61]. Для створення художнього дискурсу автором використовуються стилістичні прийоми, образно-асоціативні засоби [4, с. 68], які також визначають роль тексту у процесі мовленнєвої комунікації. На сьогоднішній день художній дискурс цікавий для дослідників з точки зору його міжпредметних зв'язків. Він є об'єктом великої кількості міждисциплінарних досліджень [5, с. 137], які пов'язані з такими дисциплінами, як лінгвістика, прагматика, літературознавство та інші.

Основне призначення художнього дискурсу – це емоційний та естетичний вплив на аудиторію. Неможливо уявити функціонування художнього дискурсу за межами відносин між автором, твором, через який він звертається до читача, та, безпосередньо, читачем.

Саме тому можна дати визначення художньому дискурсу, як процесу взаємодії тексту та читача цього тексту.

Лінгвістами було визначено основні визначення художнього дискурсу [11, 12]:

- інваріант терміну «мовлення», тобто він позначає будь-яке висловлювання;
- мовленнєва ситуація, яка має на увазі обов'язкову присутність адресата та адресанта висловлювання, а також час і місце, за яких воно відбувалося;
- бесіда, тобто діалог, який розглядається, як домінуючий вид спілкування;
- низка обмежень та умов, які накладаються на висловлювання та відносять його до певного типу, наприклад, до художнього чи наукового стилю.

Визначальною рисою дискурсу є те, що під ним розуміється не кожен текст. Дискурсом стає лише те висловлювання, яке було зафіксованим (письмово або з

використанням звукозаписувальних засобів) [31].

Простір художнього дискурсу – це медіатор між літературним та мовним середовищем [35; 48], а також – між літературним середовищем і зовнішньою реальністю. Також для художнього твору характерною є наявність емоційно-забарвленої лексики, що використовується для більш точної характеристики конкретного зображуваного середовища.

1.4.1 Фентезійні твори як складова художнього дискурсу

Учених завжди цікавила проблема визначення жанру художнього дискурсу. Незважаючи на наявність окремої науки жанрології, дуже часто важко визначити тип того чи іншого твору. Фентезі-книги не є винятком, адже конкретної загальноприйнятої класифікації фантастичних жанрів і підвидів немає.

Сучасне літературознавство при розмежуванні жанрів фентезі користується загалом проблемно-тематичним та жанрово-стилістичним підходами. Зокрема виділяються такі типи фантастичних творів [40]:

- наукова фантастика;
- фентезі;
- хорор.

Існують також інші види класифікацій, але вони не є настільки відомими. Окремі автори виокремлюють поділ творів на містику, історичну фантастику, соціальну фантастику тощо. Проблема класифікації полягає головним чином у суб'єктивності та відносності меж між жанрами та фантастичними темами.

Для вирішення цієї проблеми можна використовувати техніку дискурсивного аналізу: визначення особливостей складових фентезійного дискурсу [27; 41]. Фентезійні твори допомагають висловити незатверджені наукові гіпотези або досягти певних наукових відкриттів. Цим пояснюється той факт, що жанр фентезі не прагне до пояснення світу, він пропонує читачу нову реальність, яка базується

на припущення та здогадках, а також досить сильно відрізняється від нашого існуючого Всесвіту [38, с. 15]. За допомогою жанру фентезі автору, а разом з ним і читачу, вдається подолати межі часу та простору, розкрити певні мрії людства з приводу інваріанту людського розвитку, співіснування з природою тощо.

При написанні твору у жанрі фентезі автор намагається поєднати два світи: фантастичний і реальний, використовуючи при цьому метод синтезу наявних знань і вмій з вигаданими картинами умовної реальності [51]. Таким чином, нові образи утворюються внаслідок поєднання уяви і фантастичних припущень. Варто також відзначити, що все частіше сьогодні концепт казковості, фентезійності проникає і у інші літературні жанри, змушуючи читачів по-новому поглянути на твори у стилі хорору, психоделічного трилеру чи любовного роману [16, с. 220]. Фентезійний дискурс передбачає побудову нової моделі Всесвіту, яка змушує читача по-новому подивитися на проблеми буття.

1.4.2 Роль і місце онімів в сучасному фентезійному дискурсі

Фентезійні твори відрізняються своєю специфікою та автентичністю. Величезну роль в їхній структурі відіграють власні назви. Завдяки їм автор створює окремий світ, наповнює його життям та змістом. Саме використовувани власні назви допомагають читачу зрозуміти, якими рисами наділяє автор того чи іншого героя ще навіть до безпосереднього знайомства з ним впродовж розгортання сюжету. Нерідко вигаданий автором онім у подальшому набуває свого розвитку, перетворюючись у словотвірну форманту, і дає початок новим, спільнокореневим онімам (або ж загальним назвам, які мають ономастичну кореневу форманту) [19, с. 70]. Саме когнітивна складова власної назви закладає подальший розвиток сюжету та дії героя в ньому [4, с. 112]. Ономастичні дослідження показують, що шляхи та способи творення власних назв можуть бути різними. Їхнє значення, склад, смислове наповнення залежить від низки умов: історичних, географічних,

соціо-культурних.

При створенні логічно завершеного і структурованого вигаданого світу автору фентезійної літератури вкрай важливо звернути увагу на власні імена. Це і образи персонажів, і назви географічних об'єктів, і соціально-політичні явища [73]. Текст буде виглядати об'ємно і панорамно, якщо власні імена є не простим набором звуків, а несуть в собі додатковий прихований сенс [9, с. 38]. Це може бути характеристика роду діяльності людини або акцент на певній рисі характеру. (Наприклад, прізвище Stark – прояв надзвичайної сили, відваги та мужності її носіїв). Історія літературного дискурсу досить давня. Його головною особливістю є акцент насамперед на формі комунікації, через яку передається зміст [6, с. 66; 43, с. 57]. У процесі звичайної комунікації на першому місці завжди стоїть сенс, а не методи її втілення [49, с. 13]. Основною особливістю художнього дискурсу є те, що змістом у ньому виступає особистість, тобто він має антропоцентричну спрямованість.

Оніми в літературному тексті є одним з видів художніх деталей, які допомагають зробити текст новим, не схожим на те, що сприймала свідомість читача до знайомства з текстом [34; 39]. Автор не прагне зробити свій текст інструкцією до побутового приладу або сухим цитуванням закону. Жанр фентезі дозволяє авторові створити структуру, що складається з безлічі шарів. У рамках аналізу теоретичної літератури за темою нашого дослідження було виявлено, що основною метою автора при написанні фентезійного твору, як підвиду художнього дискурсу, є створення логічно структурованого Всесвіту, в якому оніми виконують роль істотної художньої деталі [50, с. 244; 33]. Власні назви допомагають тексту виглядати об'ємно та привертають увагу читача до головних проблем, які автор піднімає у художньому творі.

1.5 Переклад власних назв у фентезійному дискурсі

При перекладі ономастичного прошарку лексики будь-який перекладач стикається із одночасно цікавою та дуже відповідальною задачею, адже мінімальний брак фонових знань в області історії, культурології, етимології чи топографії може вилитися у невідповідність перекладу та його неадекватність у цілому. У такому разі унеможлиблюється загальне сприйняття тексту реципієнтом. Важливо усвідомлювати, що саме перекладач несе відповідальність за належне відтворення особливостей культури та світогляду народу, мовою якого написано твір оригіналу.

Проблема інтерпретації власних назв залишається актуальною як для тлумачів, так і для редакторів на сьогоднішній день. Основна відповідальність полягає у правильному виборі перекладацького прийому, що допоможе максимально зберегти семантичні та стилістичні особливості пропріальної лексики [84; 36]. При цьому перекладач має звернути першочергову увагу на жанрові особливості дискурсу та читацьку аудиторію. Не менш важливими є складність смислових структур та зв'язків у складі власної назви, адже під час пошуку відповідника для неї у мові перекладу найчастіше ці зв'язки втрачаються, що провокує появу труднощів у процесі ідентифікації особи чи об'єкта, що є носієм поданої назви.

Протягом десятиліть у перекладацькій практиці існувало формальне уявлення про «автоматичний» переклад ономастичної лексики. Наслідком тривалого використання цього підходу стали численні неточності та помилки при перекладі власних назв іншомовного походження [80]. Окрім того, така точність при передачі іншомовного оніма нерідко провокує появу у тексті перекладу слів, які є незручними для вимови і запам'ятовування читацькою аудиторією [24, с. 29; 8].

До сьогоднішнього дня лінгвістами так і не було встановлено чітких норм для передачі іншомовних онімів українською мовою і навпаки. В цілому, ця ситуація є

цілком зрозумілою, адже, наприклад, українська та англійська мова не мають абсолютних еквівалентних відповідників на лексичному, орфографічному та навіть фонологічному рівнях. Так, навіть звукові форми мов, що є близькоспорідненими, можуть суттєво відрізнятися, тоді як англійська та українська належать до різних мовних сімей.

При перекладі ономастичної лексики перекладач обов'язково має керуватися уже існуючими (традиційними) перекладами тих чи інших онімів, наприклад, *Thorne – Торн*, *Ethan – Іман*, *Wriothesley – Райетслі* тощо. Але та ж сама традиція стала причиною появи у системі мови паралельних форм перекладу. Так, поряд із традиційними формами *George (Джордж)*, *William (Уільям або Вільям)* зберігаються транслітеровані імена королів: *Georg IV (Georg IV)*, *Вільгельм Завойовник (William the Conqueror)*.

Виходячи із тлумачення Л. С. Бархударова, ономастичну лексику, яку відносять до безеквівалентного прошарку мови, можна перекладати з використанням таких прийомів: 1) транскрипція; 2) транслітерація; 3) калькування; 4) описовий переклад; 5) наближений переклад; 6) трансформаційний переклад [7]. Найбільш часто використовуваними способами передачі власних назв мовою перекладу є транскрипція та транслітерація, які застосовують при роботі з антропонімами, топонімами, назвами книг та організацій, хоча ці прийоми не є оптимальними при інтерпретуванні промовистих власних назв через втрату у тексті перекладу конотативного навантаження, задуманого автором [20, с. 105; 21]. Варто відзначити, що процес транслітерації часто ускладнюється тим фактором, що побуквенна передача слова далеко не завжди відповідає його оригінальному звучанню, тому цей прийом при перекладі власних назв використовується значно рідше, ніж транскрипція – транскодування слова відповідно до його оригінального звучання [59]. Для передачі власних назв, які несуть додаткове смислове навантаження, використовуються перекладацькі прийоми, які дозволяють перекладачу хоча б приблизно передати сенс задуманого автором (калькування,

опис та трансформації різного виду).

Підсумовуючи зазначене у першому розділі, варто вказати, що у якості власних назв (онімів, пропріальної лексики) розглядаються слова та сполучення слів, використовувані для позначення індивідуальних предметів чи об'єктів. Сукупність власних назв, за класифікацією лінгвістів, утворюють антропоніми – імена чи прізвиська людей, зооніми – клички тварин, топоніми – назви географічних об'єктів, астроніми та космоніми – назви небесних тіл, а також об'єктів космічного простору, хрематоніми – назви матеріальних об'єктів [55], які найчастіше були власністю окремих людей (мечі, кубки, замки і т. д.).

Завдяки використанню власних назв, що мають унікальну форму, етимологію, семантику та смислові зв'язки, вдається усунути мовні бар'єри, налагодити взаєморозуміння. Вивченням пропріальної лексики займається ономастика – розділ лінгвістики, спеціалізація якого полягає у аналізі історії виникнення, походження, етимології, семантики онімів та їхніх зв'язків із іншими категоріями словника тієї чи іншої мови.

Науковці виокремлюють такі підвиди цієї науки: описову, теоретичну, практичну, художню, історичну та етнічну ономастику. Таким чином, вивчення власних назв різних типів допомагає науковцям відновлювати велику кількість історичних, географічних та соціо-культурних даних. До основних функцій власних назв відносять диференційну, ідентифікаційну та номінативну, адже найменування денотата відбувається за рахунок його попереднього відмежування від однотипного предмета/ об'єкта. Таким чином, основною властивістю власних імен можна назвати відсутність чіткого зв'язку з поняттям і, навпаки, сильний тісний зв'язок з одним конкретним об'єктом.

При створенні логічно завершеного і структурованого вигаданого світу автору фентезійної літератури вкрай важливо звернути увагу на власні імена. Це і образи персонажів, і назви географічних об'єктів, і соціально-політичні явища. Оніми в літературному тексті є одним з видів художніх деталей, які допомагають

зробити текст новим, не схожим на те, що сприймала свідомість читача до знайомства з текстом. Для перекладу власних назв у фентезійних творах зокрема використовуються наступні перекладацькі прийоми: транскодування (транскрипція та транслітерація), калькування, опис, наближений переклад та трансформації.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕКЛАДАЦЬКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАСТИЧНОГО ЛЕКСИКОНУ У ФЕНТЕЗІЙНОМУ ДИСКУРСІ

2.1 Особливості та типи власних назв, використаних у циклі романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака»

Твори, які відносяться до жанру фентезі, характеризуються своєрідністю форми, змісту та авторського підходу. Багато в чому їхня цінність залежить від способу утворення, а також джерела виникнення власних назв (будь то антропоніми, топоніми чи хрематоніми). Таким чином, головною ціллю для автора фентезійного твору стає максимально точний та влучний підбір ономастичного лексикону, за рахунок якого в уяві читача утворився б чіткий та переконливий віртуальний Всесвіт.

Аби дослідити особливості перекладу власних назв з англійської на українську мову, ми обрали матеріал циклу романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака», зокрема, «Останнє бажання» (The Last Wish) та «Меч призначення» (Sword of Destiny). У цих творах зустрічаються найрізноманітніші типи онімів, наприклад, назви різних територій і міст, імена відомих історичних постатей та пересічних людей, клички тварин тощо. Усі ці приклади було детально розглянуто та поділено на підтипи (загальний список проаналізованих онімів можна побачити у Додатку А).

При аналізі ономастичного наповнення твору простежується глибока і тривала робота автора з підбором словника. Практично всі антропоніми мають конотативне значення. Під час підбору відповідного власного імені для характеристики персонажу автор звертає увагу також на морфемну і фонетичну структуру слова. Склад і сполучуваність онімів багато в чому залежать від соціальних поглядів самого автора і культури народу на конкретному етапі

розвитку.

Одним із визначних персонажів роману є Geralt of Rivia (Геральт з Ривії). Ім'я при створенні образу цього персонажу грає надзвичайно важливу роль. Воно є польським за походженням та належить до прошарку католицьких. Антропонім походить від давньогерманського відповідника *Gerwald*, де частка *Ger-* у перекладі на українську означає «*стис*», а *-wald* \ *-walt* – «*влада*» [63]. Таким чином, давши головному герою саме це ім'я, автор хотів підкреслити силу та могутність Відьмака у його здатності протистояти потойбічним істотам.

(1) «*Evil is evil, Stregobor,' said the witcher seriously as he got up. 'Lesser, greater, middling, it's all the same. Proportions are negotiated, boundaries blurred. ...*» (78).

Окрему увагу потрібно приділити ельфійському прізвиську Геральта, яке звучить, як *Gwynblaidd* (з валійської) та *Білий Вовк* в англомовній та україномовній версіях книги відповідно [81]. Символіка цього антропоніма пов'язана як із зовнішністю (Відьмак має світлу шкіру та є блондином), так і зі складом характеру (його манерою триматися одинаком від інших магічних істот та людей, подібно до вовків). Таким чином, і ім'я, і прізвисько Відьмака можна віднести до описових власних назв.

(2) «*People...Like To Invent Monsters And Monstrosities. Then They Seem Less Monstrous Themselves...They Feel Better Then. They Find It Easier To Live...*» (78).

(3) «*The stranger reached into his jerkin once more and pulled out a round medallion on a silver chain. It pictured the head of a wolf, baring its fangs ...*» (78).

Слід також звернути увагу на образ подруги головного героя чародійки на ім'я Yennefer of Vengerberg (Йеннефер з Венгерберга), що є вкрай ретельно вималюваним персонажем. Деякі дослідники стверджують, що шукати корені цього імені треба в артурівському циклі романів [75; 74]. Серед персонажів цих староанглійських історій виділяють королеву Гвеніверу (відповідно до оригінальної валійської вимови – *Gwenwyfar*). Вона була роковою красунею, що

зводила з розуму чоловіків та гралася їхніми почуттями. Аналогічну ситуацію ми бачимо і в романі «Сага про Відьмака». Автор твору представив юну чародійку дещо цинічною та корисливою, а також хитрою жінкою, яка досягає своєї мети за рахунок власних принад. Автор використав прийом алюзивності у виборі антропоніма, задля того щоб одразу налаштувати читача на цілком конкретне ставлення до цієї героїні твору.

(4) *"I'm not heartless, I've just learned how to use my heart less"* (79).

Названа дочка Геральта, юна відьмачка на ім'я Ciri (Цірі), насправді має одразу декілька імен. Почнемо з того, що її повне королівське ім'я – Cirilla Fiona Elen Riannon (Цірілла Фіона Елен Ріаннон) [76]. Варто аналізувати складові частини цього антропоніма по порядку. Так, ім'я Cirilla – це жіноча форма широко поширеного в безлічі європейських країн імені Ціріл, або ж, більш знайомого нам – Кирило. Воно походить від давньогрецького *κῆρυος* – «повелитель, володар». Відповідно до роману «Сага про Відьмака», дівчина дійсно має королівське походження та фактично є принцесою, хоча думка про це зовсім її не тішить.

(5) *"Do not move, the future Princess of Verdenom. "I will not," she muttered, "be a princess." – Good. You will not be a princess: you will become a hamster and live in a burrow... »* (78).

А ось ельфійське прізвисько Zireael більш співзвучне із французькою версією того ж імені: Cyrielle (Сіріель) [77]. Йдемо далі, антропонім Fiona вважається латинізованою формою старовинного шотландського імені Фьонгал (Fionnghal), від гельського *fionn* – «білий». Тут простежуємо не лише відсилання до зовнішності Цірілли (вона має світлу тендітну шкіру та біле волосся), але і таємний зв'язок з Білим Вовком. Elen – це взагалі ім'я дружини знаменитого чарівника Мерліна (імовірно означає «ельф, фея») [65]. Ну і нарешті Riannon – це також ім'я з валлійської міфології, яке належить королеві Ріаннон, що вважається також кельтської богинею коней, і, ймовірно, походить від прото-кельтського кореня *rīganī*, що означає «королева». Можна зробити висновок, що при виборі імені цього

персонажа автор керувався як прийомом описовості, так і методом алюзивності.

Варто також приділити увагу менш ключовим персонажам. Походження імен деяких з них є куди більш очевидним. Наприклад, ім'я таємничого ельфа Avallac'h (Аваллак'х) практично співзвучне валлійській назві острова Аваллон – Ynys Avallach, («Яблуневий Острів») [65], що ясно говорить про алюзивність антропоніма. Анджей Сапковський знову повертається до свого улюбленого джерела онімів – артурівських легенд, згідно з якими, Аваллон є міфічним островом, де було викувано меч короля Артура, де зростала та виховувалася фея Моргана, де магичні істоти та люди могли черпати свої життєві сили. Не дивно, що саме таку магичну істоту як ельф автор наділив подібним іменем. Ельф Avallac'h, подібно до острова, мав таємну та священну ціль – міг передбачати майбутнє, змінюючи долю та рятуючи життя людей.

(6) *“Anyone, Avallac'h wiped his hands on a rag, ‘can foretell the future. And everyone does it, for it is simple. It is no great art to foretell it. The art is in foretelling it accurately” (79).*

Ще одна бунтівна ельфійка, чародійка Францеска, названа цілком пересічним латинським ім'ям, що в перекладі означає «вільна». А ось друга частина антропоніма походить від імені ірландської красуні-принцеси Фіндабайр, дочки королеви Медб, та перекладається, як «білий привид» [82]. Воно ж, крім усього іншого, відповідає імені все тієї ж дружини короля Артура, королеви Гвенівар. Таким чином, її ім'я є частково нейтральним і частково – алюзивним.

(7) *“Francesca Findabayre, named Enid en Gleanna, Margarita of the Valleys. She is considered to be the most charming woman in the world. Francesca is a purebred elf...” (78).*

Бабуся принцеси, Queen Calante (Королева Каланте), носить описове ім'я, співзвучне назві сорту орхідеї, що буквально перекладається як «красива квітка», від κάλος – «красивий», άνθος – «квітка».

(8) *“Calante has inherited everything that had long passed down from*

generation to generation in her family to female descendants - gray hair and green eyes, which Calante usually highlighted with emerald jewelry... ” (78).

А ось ватажок банди Щурів Giseler (Гізелер) – насправді Гизельхер (Giselher) – це також ім'я молодшого брата короля Гунтера в «Пісні про Нібелунгів», що знову ж таки свідчить про любов автора «Саги про Відьмака» до історичних літературних творів та легенд, а також до частого використання прийому алюзивності.

(9) *“The crowd screams. Giseler shouts. Mistle laughs, clapping her hands ... ”*
(78).

При аналізі промовистих імен, які автор використав у серії романів «Сага про Відьмака», можна зробити висновок, що Анджей Сапковський застосовував різні типи антропонімів: зокрема, описові, які містять пряму характеристику персонажа (Geralt, *Gwynblaidd*, Ciri) та алюзивні, які відсилають читача до давньоримських героїв (Yennefer, Avallac'h, Giseler).

Таким чином, можна резюмувати, що власні імена з додатковим семантичним значенням виступають інструментом для передачі емоційності і оцінковості образу. Вони допомагають створити додатковий понятійний контекст, налаштовуючи читача на сприйняття конкретної інформації. Коли читач бачить ономастичну лексику вперше, він вже може сформувати в своїй голові певний образ того чи іншого героя. Іноді це спрацьовує навіть на етапі, коли сюжетна лінія ще не досягла кульмінації. Антропонім не завжди має чітке конотативне забарвлення.

2.2 Техніки перекладу пропріальної лексики, використаної у циклі романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака»

2.2.1 Переклад антропонімів

Переклад творів фентезійного жанру полягає не лише у правильності передачі змісту та сюжету твору. Перекладачу потрібно зосередитися на створеному автором Всесвіті, поринути в його особливості, реалії, а також максимально зберегти сенс

власних назв, які, безперечно, відіграють у художньому творі одну із провідних ролей. Цикл романів «Сага про Відьмака» Анджея Сапковського є досить цікавим для глибокого аналізу з точки зору використаних у ньому антропонімів. Автор використовує не лише типові польські, німецькі власні імена, але також вигадує деякі прізвиська самостійно, що значно ускладнює для перекладача процес вибору імені [64]. Окрім того, як уже було зазначено у цьому розділі, Анджей Сапковський нерідко звертався до імен відомих історичних чи культурних персонажів з метою створення алюзивного ефекту: читач підсвідомо буде наділяти персонажа рисами характеру тієї відомої особи, чиє ім'я використане у книзі.

Враховуючи особливості англійської та української мов, а також опираючись на класифікацію Л. С. Бархударова, ми обрали для аналізу такі способи перекладу антропонімів: транскодування (транслітерацію, транскрипцію, адаптивне транскодування), калькування, наблизений переклад, а також використання трансформацій. Саме на основі цих чотирьох основних способів передачі власних назв цільовою мовою базується наш аналіз. Загальну частоту використання кожного

із методів

можна

побачити на

Рисунку 2.1.

Основна

проблема

перекладу

власних назв на

українську

мову виникає у

перекладача,

якщо в оригіналі

Рис. 2.1 Способи перекладу антропонімів у романах

«Сага про Відьмака»

використовується інша літерна система, адже при цьому практично унеможлиблюється повне збереження звучання та написання імен таким чином, як це було зроблено у мові оригіналу. Саме тому ми можемо спостерігати, що при перекладі використовуються різні види транскодування (транскрибування, транслітерація та адаптивне транскодування). Розглянемо кожен із них по черзі на матеріалі книг.

Як бачимо із статистики, з допомогою транслітерації було перекладено 16% усіх антропонімів. Цей спосіб має очевидні плюси: з його допомогою вдається зберегти без жодних спотворень та девіацій письмову форму власного імені. Також він допомагає, коли передача форми антропоніма у цільовій мові з орієнтацією на його звучання абсолютно неможлива. Простежуємо використання методу транслітерації у циклі романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака»:

(10) “ *‘It’s late,’ said **Nenneke**, opening the shutters...* ” – « „Вже пізно“, — промовила **Неннеке**, відчиняючи віконниці...» (78; 67).

(11) “ ***Velerad**, castellan of Wyzim, scratched his chin...* ” – «**Велерад**, війт Визими, почував підборіддя, замислився...» (78; 67).

(12) “ ***Adda** was younger and they were always together...* ” – «**Адда** молодша від нього була, завше вони разом трималися...» (78; 67).

(13) “ *At first, when **Foltest** threatened him with the noose if he killed or harmed the striga...* ” – «Спочатку, коли **Фолтест** погрозив йому шибеницею, якби так вбив чи скалічив стригу...» (78; 67).

Відповідно до цих прикладів, бачимо, що перекладач має по можливості зберігати специфічні форми орфографії у мові оригіналу, переносячи їх до цільової мови твору. Так, отримуємо *Неннеке*, а не *Ненеке*; *Адда*, а не *Ада* (хоча саме останній варіант є загальноживаним іменем в Україні).

Поряд із іншими способами передачі антропонімів мовою перекладу виділяють транскрибування (у нашій схемі на нього припадає 4% випадків вживання відповідно). Саме для транскрибованих власних назв притаманна

національна своєрідність та збережений колорит. Перекладач, який працював із «Сагою про Відьмака», також звертається до цього прийому:

(14) “*Arthur **Tailles** of Dorndal was a noble-born member of the Order of the Flaming Rose and a protégé of Falwick...*” – «*Артур **Тальє** Дорндальський належав до ордену Огненної троянди і був протеже Фалвіка...*» (79; 66).

Саме точне відтворення власної назви у мові перекладу дозволило передати ідентичність цього імені, адже воно має французьке походження, тому і вимовляється, відповідно, на французький манер.

У випадку, якщо точно передати власну назву не вдається ані з допомогою транслітерації, ані з допомогою транскрибування, перекладач може вдаватися до методу адаптивного транскодування (12% від усієї кількості), що дозволяє упустити (або ж додати) певні літери антропоніма при перекладі на цільову мову. Це стосується специфіки орфографічних норм української мови, які регламентуються поточною версією правопису. Наступні варіації спостерігаємо у перекладі «Останнє бажання»:

(15) “ ‘*Stregobor*’, said **Geralt**, ‘*that's the way of the world*’...” – «*Такий уже світ, Стрегоборе, – промовив **Геральт**...*» (78; 67).

(16) “*Segelin*, the bearded man, nodded at Geralt...” – «*Сегелін, бородань, кивнув до Геральта...*» (78; 67).

(17) “*Ostrit*, who took Foltest's chair, scowled at the witcher while he stroked the carved armrests...” – «*Острим який зайняв крісло Фолтеста, дивився на відьміна з-під лоба, гладячи долонями різьблене поруччя...*» (78; 67).

Ще одним із видів перекладу іншомовних власних назв є калькування (на нього відводиться 12% від усієї кількості). Цей тип перекладу де в чому може видатися простішим, аніж попередні два, адже переклад виконується уже не побуквенно чи пофонемно, а поморфемно/ полексемно. Таким чином слова чи частини слів мови оригіналу взаємозамінюються відповідними їм морфемами і лексемами у мові перекладу. Найчастіше калькування використовують, коли

перекладають так звані «промовисті власні назви», особливо якщо вони несуть викривальний чи іронічний характер. Такі приклади зустрічаємо і у романі Анджея Сапковського:

(18) “*That's not a bad idea. Hey, Karelka, Borg, Carry-pebble! Any of you there?*” – «Добра думка. Геї там! Карелька, Борг, **Носикамінь!** Чи є хтось?» (78; 67).

(19) “*Apparently he was nicknamed **Abrad Jack-up-the-Skirt** in his youth...*” – «Надмірний темперамент теж має, в молодості його називали **Абрад Задериспідниця...**» (78; 67).

(20) “*Keep calm, **Fifteen**, said Nohorn...*” – «Тихо, **П'ятнадцятко,** – промовив Ногорн...» (78; 67).

Окрему увагу хотілося б звернути на випадки наближеного перекладу (складає 8% від усієї кількості), коли антропонім за способом перекладу варто було б віднести до транскодування чи калькування, але незначні девіації, вжиті перекладачем, не дають цього зробити:

(21) “*Daddy, **Marilka** nagged monotonously...*” – «Тату, – монотонно скавчала **Маринька...**» (78; 67).

У окремих випадках перекладач вдається вже до більш серйозних змін, які варто віднести до категорії перекладацьких трансформацій (усього 28% від загальної кількості). Бажаючи передати додатковий зміст антропоніма або ж виходячи із етимології власної назви, деяким із них було підібрано відповідник у мові перекладу, який не співпадає із оригінальною назвою ані за вимовою, ані за написанням, ані за прямим перекладом. Найчастіше перекладачі вдаються до конкретизації, узагальнення або ж смислового розвитку того чи іншого антропоніма, аби в уяві читача він загравав новими фарбами і не втратив свого прихованого значення при вживанні у мові, де носії мають іншу культурно-образну систему [85; 83]. Серед прикладів можна визначити:

(22) “*Go get the men, **Treska!** he shouted to the third guard, who had stayed*

closer to the door...” – «Біжи за людьми, **Тріско!** — крикнув до третього, що тримався ближче до дверей...» (78; 67).

(23) “*Our last meeting, said Geralt, ‘was in the court of **King Idi** of Kovir...*” – «Наша остання зустріч, – сказав Геральт, – відбулася при дворі **короля Жіля** в Ковірі...» (78; 67).

Таким чином, при перекладі антропонімів перекладач приділяє основну увагу ступеню розкриття асоціативних зв’язків у безпосередньому контексті твору. Варто відзначити, що оніми не є сталою лексичною групою, яка підлягає визначеному способу перекладу з однієї мови на іншу. Спосіб перекладу залежить від текстової ситуації, виду власної назви, її впливу на розвиток подій у літературному творі в цілому (імена головних героїв мають провідне значення) [2, с. 92]. При перекладі промовистих власних назв у циклі романів «Сага про Відьмака» Анджеј Сапковський використав усі види транскодування (транслітерацію – 16%; транскрибування – 4%; адаптивне транскодування – 12%); калькування – 12%, наближений переклад – 8% та різновиди трансформацій – 28% від усього числа проаналізованих антропонімів. Так, можемо зробити висновок, що найбільш частотним способом перекладу стали саме трансформації, за яких перекладач частково чи повністю змінював структуру та сенс оніма, а найменш частотним – транскрибування.

2.2.2 Переклад топонімів

Топоніми у розрізі фентезійних творів розглядаються, як окремий тип мовних утворень, що містить у собі етнографічну, культурологічну, географічну та смислову складові. Учені розглядають їх у якості оказіональних утворень, через призму яких автор зображає онімний простір створеного ним уявного світу. Велика увага при перекладі топонімів має приділятися індивідуальному сприйняттю текста перекладачем, адже багато в чому саме від його розуміння світу, побудованого

автором фентезійного твору залежить успіх книги у публіки. На це розуміння впливають досвід, творчі здатності та фонові знання перекладача.

Загальну схему співвідношення прийомів перекладу топонімів представлено на Рисунку 2.2. Аналіз циклу романів «Сага про Відьмака» ясно демонструє, що у

Рис. 2.2 Способи перекладу топонімів у романах «Сага про Відьмака»

переважній кількості випадків топоніми було транскодовано (на цей спосіб перекладу припадає 40% від загального числа): перекладач вдається до транскрибування, транслітерації та адаптивного транскодування, зберігаючи графічне чи фонетичне відображення власних назв. Лише у випадку із промовистими власними назвами перекладач вдавався до калькування, наближеного перекладу та різноманітних трансформацій.

Якщо підрахувати загальну кількість випадків, у яких топоніми було транскрибовано, їхня кількість складає 4%. Серед них ми можемо виділити такі приклади:

(24) “...not something unusual in itself, nearly every man in *Wyzim* carried a weapon...” – «...в цьому не було нічого дивного, у *Визімі* майже всі ходили зі зброєю...» (78; 67).

Значно більше географічних власних назв (міст, регіонів, поселень) було транслітеровано – 24%. При цьому автор вдався не до фонетичної передачі топонімів із мови оригіналу у мову перекладу, але до їхнього графічного втілення. Нижче представлені основні транслітеровані топоніми, які зустрічаються у «Сазі

про відьмака»:

(25) “As soon as he had arrived in **Ellander**, **Nenneke** had removed the painfully thick stitches...” – «Щойно він приїхав до Елландеру, Неннеке прибрала потворні грубі шви...» (78; 67).

(26) “**Mahakam**, in the mountains, is teeming with bogeymen...” – «В Махакамі в горах аж роїться від боболаків...» (78; 67).

(27) “The situation was made even more tense because **Vizimir of Novigrad** wanted his daughter, **Dalka**...” – «Ситуація враз стала гарячою як дідько, бо саме Визимир з **Новіграду** намислив видати свою Дальку...» (78; 67).

Далеко не у всіх випадках було можливим точне фонетичне або графічне відтворення топонімів: іноді перекладачу доводиться комбінувати ці два прийоми разом задля отримання результату, що буде відповідати нормам фонетики та правопису української мови. Приклад адаптивного транскодування (16% від загальної кількості перекладених топонімів) у романі «Сага про Відьмака» представлено нижче:

(28) “It's signed by **Foltest**, King of **Temeria**, **Pontar** and **Mahakam**, which makes it true...” – «Підписано: Фолтест, король, пан **Темерії**, Понтару і Махакаму. Себто, правда...» (78; 67).

Іще одним поширеним видом перекладацьких прийомів, що використовувалися для інтерпретації географічних назв українською мовою є калькування – 32% від загальної кількості. Перекладач вдався до використання цього методу для передачі додаткового змісту вжитих топонімів:

(29) “He stopped in front of **the Old Narakort Inn**...” – «Спинився перед господою “**Старий Наракорт**”...» (78; 67).

(30) “It's **Melitele's temple**...” – «Це святиня **Мелітеле**...» (78; 67).

(31) “**The Golden Court**, the country town's elegant inn, was crowded and noisy...” – «У “**Золотому Дворі**”, заїзді-гордості містечка, було глітно й гамірно...» (78; 67).

(32) “*I asked Centurion, **the Golden Court's innkeeper**, about that Novigradian cotrany...*” – «Випитиував Сотника, корчмаря із **"Золотого Дзвону"** про ту новіградську ровту...» (78; 67).

Варто звернути окрему увагу на переклад топоніму *the Golden Court*. Бачимо, що у різних частинах української версії роману «Сага про Відьмака» з'являється два варіанти інтерпретації цієї географічної назви: «Золотий Двір» та «Золотий Дзвін». Швидше за все мова йде про звичайну перекладацьку неуважність, проте зважаючи на те, що це не типографічна помилка, а цілеспрямоване та усвідомлене використання зовсім іншого за написанням та значенням слова, вважаємо, що подібні перекладацькі вільності не можуть бути допустимими у офіційному перекладі, схваленому автором.

(33) “*During the banquet, you will be the Honorable Ravix of **Fourhorn**...*” – «Під час бенкету ви зветесь вельможним Равіксом із **Чотиривуглів**...» (78; 67).

Наближений переклад, якому відповідає 16% від загальної кількості перекладених топонімів, також широко використовувався перекладачем для інтерпретації промовистих власних назв. При цьому автор вирішив не використовувати точну передачу сенсу (метод калькування), а трохи відхилився від неї, використовуючи певні девіації. Приклади наближеного перекладу у романі «Сага про Відьмака» представлено нижче:

(34) “*Later, it was said the man came from the north, from **Ropers Gate**...*” – «Пізніше подейкували, що чоловік той надійшов з півночі, від **брами Мотузяників**» (78; 67).

В українській мові існують цілком конкретні поняття, що відповідають позначенню англійської фрази *roper*: канатник, линвар. Таким чином, *мотузяник* не є прямим відповідником цього ремесла, але цілком підходить для вживання у романі у якості контекстуальної заміни.

(35) “*He pulled his horse farther down the street to another tavern, a smaller one, called **The Fox**...*” – «Була там інша корчма, менша, називалася **"Під лисом"**» (78;

67).

У цьому випадку використання прийому наближеного перекладу, а не калькування зумовлено здебільшого особистим вибором перекладача, а не нагальною необхідністю. Топонім цілком можна було перекласти, використавши варіант корчма «Лис», але, як уже було зазначено нами вище, переклад ономастичної лексики – це завжди індивідуальне бачення перекладача, перевірка його уяви, фонових знань та досвіду.

У випадку із трансформаційним перекладом ми маємо справу із повним та абсолютним перетворенням оригінальної назви відповідно до бачення перекладача, а також його уявлень про те, як саме варто інтерпретувати топонім так, аби зберегти приховане значення та не порушити фентезійний зміст твору:

(36) “*I escaped from Angren and hid here, in Arcsea, in Blaviken...*” – «*Я втік з Ангрену і сховався тут, на Лукомор'ї, у Блавікені...*» (78; 67).

Якщо подивитися на англomовний та україномовний варіант топоніма, спочатку здається, що між ними немає жодних спільних характеристик, і автор просто використав абсолютно випадкову назву при перекладі, можливо, нав'язу творами О. С. Пушкіна. При подальшому аналізі структура переклад видається вже більш логічним. Розіб'ємо топоніми на частини: *Arc + sea = Лук + о + мор'є*.

Спостерігаємо таку картину, коренева частина *arc* може перекладатися українською мовою як «*дуга, вигин*», тоді як іменнику *sea* прямо відповідає український еквівалент «*море*». Таким чином, методом глибокого аналізу, смислового розвитку та підбору, перекладач зміг знайти досить точний відповідник англійському *Arcsea*, зберігши до того ж додатковий елемент казковості, адже топонім *Лукомор'є* відомий майже кожному читачу ще з дитинства.

Таким чином, при перекладі топонімів перекладачу вкрай важливо звертати увагу на етнографічну, культурологічну та прагматичну функції, виконувані ними у зазначеному літературному творі. Кожен топонім виступає у якості

оказіонального утворення, що відображає культуру відтворюваного соціуму (народу).

При перекладі промовистих власних назв у циклі романів «Сага про Відьмака» Анджей Сапковський використав усі види транскодування (транслітерацію – 24%; транскрибування – 4%; адаптивне транскодування – 16%); калькування – 32%, наближений переклад – 16% та різновиди трансформацій – 8% від усього числа проаналізованих антропонімів. Так, можемо зробити висновок, що найбільш частотним способом перекладу стало калькування, за якого перекладач зберігає зміст топоніма, дослівно перекладаючи його структуру мовою перекладу, а найменш частотним – транскрибування. Це пояснюється тим, що переважна частина обраних для аналізу топонімів є промовистими, тому перекладати їх без донесення до читача додаткового конотативного значення було б нераціональним.

2.2.3 Переклад міфонімів та зоонімів

Аналіз способів перекладу міфонімів та зоонімів з англійської на українську мову у циклі романів «Сага про Відьмака» показав, що автор звертався до транскрибування, адаптивного транскодування, калькування та трансформацій.

Рис. 2.3 Способи перекладу топонімів у романах «Сага про Відьмака»

Загальну схему відсоткового співвідношення використаних методів перекладу представлено на Рисунку 2.3. Такі

перекладацькі прийоми як транслітерація та наближений переклад не представлені серед списку проаналізованих міфонімів та зоонімів взагалі.

Транскрибування складає 16% від загальної кількості перекладацьких прийомів використаних перекладачем при перекладі ономастичного лексикону міфічного походження. Більшість цих власних назв є вигаданими, тож знайти їм еквівалент в українській мові досить складно, не втративши при цьому первинний задум автора. Тому оптимальним варіантом у такому випадку є, звісно, фонетичне відтворення фрази-оригіналу.

(37) “*Are you a **moola**?*” – «*Ти мула?*» (78; 67).

(38) “*A **bruxa!** the witcher shouted, throwing himself toward the fountain...*” – «*Брукса! – скрикнув відьмін, кидаючись до фонтану...*» (78; 67).

При перекладі окремих міфонімів та зоонімів перекладач використав прийом адаптивного транскодування – 20%, що стало оптимальним методом для одночасного збереження первинної структури власної назви та максимально адекватної інтерпретації в українській мові. Нижче представлені приклади міфонімів, які було перекладено за допомогою методу адаптивного транскодування:

(39) “*In a word, she became a **Striga**...*” – «*Одним словом, Стрига...*» (78; 67).

(40) “***Alpor?***” – «*Альп?*» (78; 67).

(41) “***Manticore, Wyvern, Fogler...***” – «*Мантукора, Віверна, Імляк...*» (78; 67).

(42) “*I’d come to be paid for killing the **Amphisboena** which had been terrorizing the neighborhood...*” – «*Я прийшов по плату за вбивство Амфісбени, що тероризувала околицю...*» (78; 67).

Окремі власні назви були не вигадані автором, а запозичені із фольклору, тому знайти відповідник їм у мові перекладу не складало суттєвої проблеми. Таким чином, міфоніми та зооніми перекладені методом калькування складають 16% від їх загальної кількості:

(43) “*Chimera...*” – «*Емпуза...*» (78; 67).

(44) “*Leshy!*” – «*Лісовик!*» (78; 67).

Хотілося б зазначити, що міфонім *Chimera*, на наш погляд, можна було б перекласти інакше, адже його інтерпретація за допомогою терміну *Емпуза* надає слову зовсім іншу конотацію.

Справа в тому, що при зверненні до давньогрецької міфології спостерігаємо таку картину: 1) Химера – це монстр з головою та шиєю лева, тулубом кози та хвостом змії, паща якого палає вогнем [68]; 2) Емпуза – привид з ногами осла чи корови, що приходять ночами до чоловіків, спокушає їх та випиває їхню кров [69]. Таким чином, ці два міфологічні образи не є взаємозамінними і існують одночасно в давньогрецькій міфології. Вважаємо, що при перекладі потрібно було використати український еквівалент *Химера*, не додаючи до контексту *Емпузу*.

Трансформації складають 48% від загальної кількості перекладених зоонімів та міфонімів. Нижче представлені основні приклади:

(45) “A *kikimora*. Is there any reward for it?” – «*Шишимора*. Вона тобі нащось потрібна?» (78; 67).

(46) “*Monster suddenly gasped and tilted his monstrous head...*” – «*Страхолюд* засопів, скривив потворну голову...» (78; 67).

Хочемо уточнити, що поняття «Страхолюд/страхолюдин» вживається щодо людей – «урод, страховисько, неприваблива людина». Перекладач вирішив застосувати його для найменування міфічної істоти (тваринного світу) [70]. Вважаємо, що можна було використати характеристику Монстр або ж Страховисько, не додаючи до слова кореневу частину *люд-*, що певним чином спотворює конотацію, надану автором.

(47) “You look as if you were already a corpse, *Witcher*,” he said. “From fear, no doubt. Don't be afraid. I bring you reprieve...” – «Виглядаєш, *чаклуно*, як труп, – сказав. – Певно, зі страху. Не бійся. Приношу тобі ласку...» (78; 67).

(48) “The *Witcher* did not reply...” – «*Відьмін* не відповів...» (78; 67).

Цього разу ми зіткнулися з невідповідністю у трактуванні імені головного героя. Вважаємо, що якщо в англomовному тексті воно зустрічається в одному варіанті – *Witcher*, то його варіативний переклад у вигляді «чаклун» або Відьмин є не зовсім коректним. При цьому перекладач передає *цей його* то як загальну, то як власну назву.

(49) “*We'll go a little out of our way, **Roach**...*” – «*Трохи подовжимо дорогу, **Рибко**...*» (78; 67).

Таким чином, при перекладі міфонімів перекладачу вкрай важливо звертати увагу на фентезійну та прагматичну функції, виконувані ними у зазначеному літературному творі. Головна складність полягає в тому, що найчастіше такі власні назви породжені фантазією самого автора, тому не мають еквівалентного відповідника у мові перекладу [70; 72]. Це істотно ускладнює тривалість роботи із власними назвами та підбором їм варіантної заміни. Для перекладача основною ціллю стає повне занурення у світ, створений автором, розуміння його думок, ідей та психології. Інакше перекладений твір буде лише перекладом, а не правильно інтерпретованою фентезійною реальністю.

При перекладі промовистих міфонімів та зоонімів у циклі романів «Сага про Відьмака» Анджей Сапковський використав транскрибування – 16% та адаптивне транскодування – 20%; калькування – 16%, та різновиди трансформацій – 48% від усього числа проаналізованих антропонімів. Так, можемо зробити висновок, що найбільш частотним способом перекладу стали різновиди трансформацій, адже саме завдяки їм перекладач зміг інтерпретувати міфоніми та зооніми, пристосувавши їх до світобачення та культури у мові перекладу, а найменш частотним – транскрибування та калькування. Це пояснюється тим, що переважна частина обраних для аналізу міфонімів є промовистими, але створеними самим автором, тому знайти для них адекватний відповідник у мові перекладу було б вкрай важко.

У цьому творі власні назви виконують різноманітні функції. Першою із них є номінативна. Тобто, онім безпосередньо називає об'єкти, завдяки чому ми можемо впізнавати назви серед низки інших у цьому романі.

Другою функцією антропонімів, топонімів, міфонімів та зоонімів у циклі романів «Сага про Відьмака» є смислова. Таким чином, кожна із власних назв, які були використані щодо людей, надприродних істот чи місцевостей володіє певними смисловими характеристиками. Всі ці назви є промовистими і виступають в ролі художньої деталі, як і переважна частина онімів, використаних автором.

Третьою функцією власних назв у романі є символічна: можна зробити висновок, що окремі з використаних онімів є не просто промовистими, але несуть певне метафоричне значення. Це можна простежити на прикладі назви *the Valley of Flowers*. Долина дійсно всяяна квітами, але кожен розуміє, що у переносному значенні ці квіти – це місце проживання сотень тисяч ельфів, джерело магії та позитивної енергії.

При перекладі промовистих власних назв у циклі романів «Сага про Відьмака» Анджеєм Сапковським використав цілий спектр перекладацьких методів, що можна побачити на Рисунку 2.4.

Так, транскрибування було використане у 9% випадків, транслітерація – у 13% випадків, а адаптивне транскодування – у 27%. Калькуванню відповідає 20%, а наближеному

Рис.2.4. Основні способи перекладу онімів на базі циклу романів анджея Сапковського «Сага про Відьмака»

перекладу – 8%. Перекладач вдавався до різних видів трансформацій у 23% випадків від усього числа проаналізованих онімів. Так, можемо зробити висновок, що найбільш частотним способом перекладу стали адаптивне транскодування (коли власна назва є нейтральною) та різновиди трансформацій (у випадку із промовистими онімами), адже саме завдяки їм перекладач зміг інтерпретувати імена, пристосувавши їх до світобачення та культури у мові перекладу, а найменш частотним – транскрибування. Це пояснюється тим, що переважна частина обраних для аналізу власних назв є промовистими, але створеними самим автором, тому знайти для них адекватний відповідник у мові перекладу було б вкрай важко [71]. Окрім того, іще одним критерієм, що зумовлює низький відсоток використання транскрибування, але високий відсоток адаптивного транскодування, є різниця у структурі та фонетичному складі англійської та української мов, що спричиняє майже постійну необхідність підлаштовувати перекладену графічно чи фонетично назву до вимог правопису української мови.

Четверта функція використання власних назв у фентезійних творах полягає у конкретизації та індивідуалізації об'єкта, а також наданні йому унікальних властивостей. Власні назви створюють особливу тональність твору та втілюють авторську позицію в баченні простору за допомогою низки асоціативних контекстних зв'язків. Та основною функцією при створенні фентезійного дискурсу є п'ята – експресивна функція. Вона базується на тому, щоб передати читачу певні емоції про номінативний об'єкт. У свідомості виникають певні стійкі асоціації. У такому випадку автор дозволяє читачеві будувати здогади з приводу значення того чи іншого оніма, не позбавляючи його власної точки зору щодо семантичного наповнення назви. Саме це допомагає художньому тексту залишатися багатограним і багат шаровим.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

3.1 Комплекс практичних некомунікативних вправ для імплементації на заняттях з практики перекладу

Методика навчання перекладу є досить складною наукою, і основним із її принципів є наявність чіткої та послідовної лінгводидактичної системи [37]. Саме з її допомогою досвідчений педагог може визначити основні напрямки, які потрібно відпрацювати у процесі тренування усного та письмового перекладу на заняттях з методики викладання перекладу, а також підібрати відповідні вправи, які сприятимуть різнобічному розвитку професійних навичок перекладача.

Для висвітлення розроблених нами вправ на вивчення і закріплення матеріалу за темою «Переклад власних назв» вважаємо за потрібне використати класифікацію, яка базується на критерії відповідності вправ конкретним цілям процесу навчання [22]:

- умовно комунікативні;
- комунікативні;
- некомунікативні.

У цьому пункті дослідницької роботи нами розглянуто некомунікативні вправи, пов'язані із перекладом власних назв. Їхньою основною характеристикою є те, що вони не залежать від контексту, тому можуть використовуватися на першому етапі практичного опрацювання теми. При цьому основна увага студента буде сконцентрована саме на правильності пошуку еквівалентного відповідника власній назві у цільовій мові без залучення мовної ситуації, до якої варто звертатися уже після оволодіння мінімальними навичками із поданої теми.

Нижче подано розроблені нами приклади некомунікативних вправ для

відточування практичних навичок на заняттях з практики перекладу. Вправи було розроблено на основі матеріалу циклу романів Анджея Сапковського «Сага про відьмака», зокрема, «Останнє бажання» (The Last Wish) та «Меч призначення» (Sword of Destiny).

Вправа 1. Назвіть перекладацькі прийоми, використані при перекладі таких антропонімів та міфонімів.

Nenneke – Неннеке (ім'я персонажа);

Degen – Виродок (прізвисько);

Velerad – Велерад (ім'я персонажа);

Bruha – Брукса (назва міфічної істоти);

Kikimora – Шишимора (назва міфічної істоти);

Roach – Рибка (кличка тварини);

Marilka – Маринка (ім'я персонажа);

Black Annis – Баба-Яга (ім'я міфічної істоти).

Вправа 2. Назвіть перекладацькі прийоми, використані при перекладі таких топонімів.

Cintra – Цинтра;

Fourhorn – Чотиривугли;

Dorndal – Домдаль;

Novigrad – Новіград;

Yamurlak – Ярмурляк;

The Golden Court – таверна «Золотий двір»;

Melitele's temple – святиня Мелітеле;

Holopole – Холопілля.

Вправа 3. Встановіть відповідність між власними назвами та їхнім перекладом.

Fanger

King Idi

Абрад Задериспідниця

Лукомор'є

Folger	Еревард
Arcsea	Іклаль
Abrad Jack-up-the-Skirt	Король Жиль
Hereward	Імляк

Використання зазначених вправ допоможе учням краще усвідомити та закріпити мовний матеріал. При їхній розробці основна увага приділялася тому факту, що граматичний та лексичний матеріал має відпрацьовуватися переважно у письмовій формі. При цьому на студента не одразу покладається завдання на переклад об'ємних фрагментів тексту із невідомими лексичними конструкціями. На етапі виконання некомунікативних вправ вчитель дає йому можливість рецептивного сприйняття нового матеріалу: впізнавання прийомів перекладу на основі співставлення слів/ словосполучень мови оригіналу та мови перекладу, встановлення відповідності між словосполученнями та способом їх перекладу і т. д. Таким чином, головна ознака некомунікативних вправ полягає у їхній непродуктивності.

3.2 Комплекс практичних умовно комунікативних вправ для імплементації на заняттях з практики перекладу

За рахунок використання умовно комунікативних вправ у студентів з'являється можливість відтренувати певний мовний матеріал в рамках практичного заняття в умовах, максимально наближених до природних. При цьому різниця полягає в тому, що дії, які виконуються при цьому студентами, майже не відтворюються в реальному мовному середовищі. Далі нами представлені приклади умовно комунікативних вправ, які можуть бути використані на заняттях із практики перекладу англійської мови та методики викладання перекладу.

Вправа 1. Перекладіть антропоніми з англійської мови на українську, назвіть перекладацькі прийоми, за ж допомогою яких ви це зробили.

A) Власні імена: Geralt, Nenneke, Iola, Marilka, Ostrit, Foltest, Master Irion, King Idi.

B) Прізвиська: Abrad Jack-up-the Skirt, Carry-pebble, Fanger, Treska, Dandelion, Fifteen, Shrike.

Вправа 2. Перекладіть топоніми з англійської мови на українську, назвіть перекладацькі прийоми, з допомогою яких ви це зробили.

Ropers Gate, Old Narakort Inn, Tavern The Fox, Temeria, Mahakam, Ellander, Yamurlak, The Golden Court, Cintra, Inn The Pensive Dragon, Inn Three Jackdaws, Valley of Flowers, Blaviken, Duchy of Attre, Murivel, Tridam, Traders' Trail, Holopole, Arcsea, Wyzim.

Вправа 3. А) Прочитайте фрагмент роману «Сага про Відьмака» англійською мовою та його переклад українською. Зверніть увагу на вжиті у тексті оніми

<p>A Manticore, Wyvern, Fogler, Aeschna, Plyocoris, Chimera, Leshy, Vampire, Ghoul, Graveir, Werewolf, Giant Scorpion, Striga, Black Annis, Kikimora, Vypper...so many I've killed. There'd be a dance in the dark and a slash of the sword, and fear and distaste in the eyes of my employer afterward.</p>	<p>Мантикора, Віверна, Імляк, Капрела, Плавтиця, Емпуза, Лісовик, Вампір, Гуль, Гравейр, Вовкулака, Гігаскорпійон, Стрига, Яга, Шишимора, Ліндвурм. І був танець у п'їтми і удар меча. І був страх і відраза в очах того, хто потїм давав менї до рук плату.</p>
--	--

Б) Назвіть використанї при перекладї цих онїмїв прийоми, складїть з ними речення.

Manticore, Folger, Aeschna, Chimera, Leshy, Ghoul, Black Annis, Kikimora, Giant Scorpion.

Вправа 4. Оберїть найоптимальнїший варїант перекладу видїленого онїма, що вїдповїдає контексту.

A) “I’m also stuck here.” *Dandelion* rose and lifted his hat before bowing to the Zerricanians with a courtly flourish. “They won’t let me pass either, me, *Dandelion*, the most celebrated of minstrels and poets for a thousand miles around. It was the lieutenant who refused; and he’s also an artist, as you can see.”

а) Любисток; б) Квіточка; в) Жовтяк.

B) “You’d better leave, *Lord Ostrit*,” he said. “It’s growing dark.” The man took a step back, drew his sword in a flash. “You asked for this, you sorcerer. I’ll kill you. Your tricks won’t help you. I carry a turtle-stone.”

а) Острит; б) пан Острит; в) лорд Острит.

C) Geralt smiled. The reputation of turtle-stone was as mistaken as it was popular.

а) Геральт; б) Геральд; в) Гералт.

Вправа 5. Назвіть перекладацький прийом та поясніть, чому було обрано саме цей переклад.

A) The striga (*стрига*) was in no hurry with her next attack. She approached slowly, baring her fangs, dribbling repulsively. Geralt backed away and, carefully placing his feet, traced a semi-circle. By slowing and quickening his movements he distracted the striga, making it difficult for her to leap. As he walked, the witcher unwound a long, strong silver chain, weighted at the end.

B) Later, it was said the man came from the north, from Ropers Gate (*брама Мотузьяників*). He came on foot, leading his laden horse by the bridle. It was late afternoon and the ropers’, saddlers’ and tanners’ stalls were already closed, the street empty. It was hot but the man had a black coat thrown over his shoulders. He drew attention to himself.

C) “All sorts of filth has sprung up. Mahakam (*Махакам*), in the mountains, is teeming with bogeymen. In the past it was just wolves howling in the woods, but now it’s kobolds and spriggans wherever you spit, werewolves or some other vermin. Fairies and rusalkas snatch children from villages by the hundreds. We have diseases never heard of before; it makes my hair stand on end. And now, to top it all, this!” He pushed the wad of

leather back across the table. “It's not surprising, Geralt, that you witchers’ services are in demand.”

Умовно комунікативні вправи відрізняються постійною повторюваністю в них однієї і тої самої граматичної або лексичної структури. Саме цим вони відрізняються від реальної мовленнєвої ситуації, адже з допомогою багаторазового повторення аналогічних конструкцій можна досягнути автоматизму у їхньому вивченні. Окрім того, при створенні умовно комунікативних вправ для занять із практики перекладу англійської мови та методики викладання перекладу нами була звернута особлива увага на наявність підказок у процесі виконання вправи. Це допомагає направити студента, визначити, яким буде його висловлювання за формою та змістом.

3.3 Комплекс практичних комунікативних вправ для імплементації на заняттях з практики перекладу

До насправді комунікативних вправ відносять ті, основною метою яких є розвиток та формування комунікативних вмінь та навичок. При цьому студент має вже самостійно виконувати переклад цілих фрагментів тексту та уміти виокремлювати в них вказані лексичні одиниці. Нижче ми подали можливі варіанти комунікативних вправ, які можна використовувати на заняттях із практики перекладу англійської мови та методики викладання перекладу.

Вправа 1. Переклад окремих фрагментів з метою відточування умінь інтерпретації власних імен.

A) “*Nivellen*. But they call me *Degen* or *Fanger* around here. And they use me to frighten children. “Frighten children,” repeated *Geralt* with his mouth full. “Without any reason, no doubt?”

B) *Geralt* looked him straight in the eyes. “You had some bad luck,” he said. “Of all the temples in *Gelibol* and *the Nimnar Valley*, you picked *the Church of Coram*

Agh Tera, the Lionheaded Spider. In order to lift the curse thrown by the priestess of *Coram Agh Tera*, you need knowledge and powers which I don't possess.”

C) “What would I want it for? You can have them throw it in the cesspool if there's no reward for it.” “That's not a bad idea. Hey, *Karelka, Borg, Carry-pebble!* Any of you there?”

D) “Very well, *Caldemeyn*. What the heck, we'll risk a meeting with *Master Irion*. Shall we go?”

E) “Our last meeting,” said *Geralt*, “was in the court of *King Idi* of *Kovir*. I'd come to be paid for killing the *Amphisboena* which had been terrorizing the neighborhood. You and your compatriot *Zavist* vied with each other to call me a charlatan, a thoughtless murdering machine and a scavenger.

Вправа 2. Перекладіть уривок із англomовної версії роману «Сага про Відьмака», звертаючи особливу увагу на переклад виділених слів та словосполучень. Розподіліть виділені слова за категоріями, відповідно до використаного перекладацького прийому.

Транскодування			Калькування	Наближений переклад	Використання трансформацій
Транслітерація	Транскрибування	Адаптивне транскодування			

“I'm Falwick, Count of Moën. And this knight is Tailles, from Dorndal.” Geralt bowed cursorily, looking at the knights. Both wore armor and crimson cloaks with the emblem of the White Rose on their left shoulder. He was somewhat surprised as, so far as he knew, there was no Commandery of that Order in the neighborhood.

Nenneke, to all appearances smiling lightheartedly and at ease, noticed his surprise. “These nobly born gentlemen,” she said casually, settling herself more comfortably in her throne-like armchair, “are in the service of Duke Hereward, who governs these lands most mercifully.” “Prince.” Tailles, the younger of the knights, corrected her emphatically,

fixing his hostile pale blue eyes on the priestess. “Prince Hereward.” If any one of your soldiers touches one of Melitele's priestesses, they will hang, before dusk.

Комунікативні вправи на переклад власних назв суттєво відрізняються від двох попередніх типів. Відмінність полягає насамперед у тому, що на цьому етапі студент повністю поринає у мовленнєву ситуацію та більше не отримує підказок у вигляді опорних слів, зазначення методів перекладу чи співставлень. Йому для роботи надається комплекс речень або ж фрагмент тексту, ознайомившись із яким він має не лише виконати переклад, але і виокремити в рамках уривку відповідні лексичні одиниці, а потім, проаналізувавши загальний зміст та стиль дискурсу, обрати для цих лексичних одиниць відповідний перекладацький прийом.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок про необхідність комплексного підходу до навчання студентів практиці перекладу англійської мови та методиці викладання перекладу. Для закріплення нового теоретичного матеріалу, зокрема методики прийомів перекладу ономастичної лексики, варто не просто подати студентам теоретичну інформацію та декілька вправ на її закріплення, але провести комплексне тренування з використанням трьох видів вправ: некомунікативних, комунікативних та умовно комунікативних.

Усі приклади вправ, які наведені вище, були розроблені самостійно у результаті опрацювання теоретичного матеріалу за темою «Переклад ономастичної лексики», а також циклу романів «Сага про Відьмака» з урахуванням вікових особливостей учнів. Таким чином, акцент було зроблено на умовно комунікативні та комунікативні вправи, але перш ніж перейти до них студент має відтренувати свої вміння, довести їх до автоматизму, виконавши некомунікативні вправи. Унаслідок цього можна зробити висновок, що між некомунікативними, умовно комунікативними та комунікативними вправами існують різні типи відношень. Якщо у першому випадку домінуючою характеристикою є автоматична складова, у другому – використання опорного матеріалу та підказок, то у третьому – самостійна робота студента з текстом та лексичними одиницями, що підлягають вивченню.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі розглянуто семантичні особливості ономастичного лексикону в сучасному художньому, зокрема фентезійному, дискурсі. За основу було взято цикл романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака», а саме – книги «Останнє бажання» (The Last Wish) та «Меч призначення» (Sword of Destiny).

У цьому дослідженні увага приділяється комплексній характеристиці специфічних семантичних особливостей ономастичного лексикону, які є характерними для сучасного фентезійного дискурсу. Проведено комплексний аналіз з метою визначення ключових перекладацьких прийомів та технік, що використовуються при перекладі пропріальної лексики з англійської на українську мову, а також для розробки методів реалізації ономастичного прошарку лексики при проведенні занять з практики перекладу іноземної мови та методики викладання перекладу.

Встановлено, що дискурс є одночасно процесом та результатом людської комунікації. Художній дискурс вирізняється з-поміж інших жанрів емотивним забарвленням та додатковою естетичною функцією. Фентезійний дискурс практично не розглядається науковцями як окремий вид літератури при семантичному аналізі ономастичного лексикону. Між тим, можна виділити конкретні особливості зазначеного жанру, серед яких вагоме місце займає створення логічно завершеної та структурованої реальності та значна увага до деталей.

Для досягнення головної мети кваліфікаційної роботи було відібрано ономастичну лексику циклу романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака» для лінгвістично-когнітивного аналізу в рамках ономастики англійської мови.

Вдалось прийти до деяких теоретично значущих висновків щодо значення, функціонування і перекладу ономастичних одиниць у творах жанру фентезі. Результати дослідження можуть бути сформульовані наступним чином:

1. Ономастика вживається із метою позначення усієї сукупності власних назв у мові, що аналізується, тоді як задля найменування лінгвістичного розділу використовується синонімічне поняття – ономасіологія. Оними використовують у тому випадку, коли потрібно дати певному предмету чи об'єкту індивідуальну назву, виокремити його із загального списку аналогічних атрибутів. Особливості власних назв закріплюються засобами соціальної значимості та суспільної закріпленості процесу утворення онімів.

2. Відповідно до особливостей функціонування власних назв у художніх текстах, їх можна класифікувати наступним чином: нейтральні власні назви, які найчастіше використовуються в англійській літературі і є для неї типовими; описові власні назви, які містять пряму або натякову характеристику персонажа або об'єкта; пародійні власні назви, які досить схожі з попередньою категорією, але відрізняються тим, що їхньою стилістичною функцією є вираження масовості, стереотипності образу; асоціативні власні назви, які своєю візуальною або звуковою структурою викликають певні алюзії та асоціації з образами із інших літературних творів, міфів тощо.

3. При створенні логічно завершеного і структурованого вигаданого світу автору фентезійної літератури вкрай важливо звернути увагу на власні імена. Це і образи персонажів, і назви географічних об'єктів, і соціально-політичні явища. Текст буде виглядати об'ємно і панорамно, якщо власні імена є не простим набором звуків, а несуть в собі додатковий прихований сенс.

4. Ономастичну лексику, яку відносять до безеквівалентного прошарку мови, можна перекладати з використанням таких прийомів: транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад, наближений переклад, трансформаційний переклад. При перекладі промовистих власних назв у циклі романів «Сага про Відьмака» Анджей Сапковський використав цілу низку перекладацьких методів: транскрибування було використане у 9% випадків, транслітерація – у 13% випадків, а адаптивне транскодування – у 27%. Калькуванню

відповідає 20%, наближеному перекладу – 8%. Перекладач вдавався до різних видів трансформацій у 23% випадків від усього числа проаналізованих онімів. Так, можемо зробити висновок, що найбільш частотним способом перекладу стали адаптивне транскодування (коли власна назва є нейтральною) та різновиди трансформацій (у випадку із промовистими онімами), адже саме завдяки їм перекладач зміг інтерпретувати імена, пристосувавши їх до світобачення та культури у мові перекладу, а найменш частотним – транскрибування. Це пояснюється тим, що переважна частина обраних для аналізу власних назв є промовистими, але створеними самим автором, тому знайти для них адекватний відповідник у мові перекладу було б вкрай важко.

5. Можна зробити висновок про необхідність комплексного підходу до навчання студентів практиці перекладу англійської мови та методиці викладання перекладу. Для закріплення нового теоретичного матеріалу, зокрема засвоєння прийомів перекладу ономастичної лексики, варто не просто подати студентам теоретичну інформацію та декілька вправ на її закріплення, але провести комплексне тренування з використанням трьох видів вправ: некомунікативних, комунікативних та умовно комунікативних.

Практична цінність дослідження полягає у детальному вивченні особливостей ономастичної лексики в майбутньому та аналізі її впливу на сприйняття художнього, зокрема фентезійного, тексту читачами.

Я, *Великодна Алла Ігорівна*, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «*Ономастична лексика у циклі романів Анджея Сапковського «Сага про Відьмака»: перекладацький аспект*» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання антропоніміки : збірник матеріалів наукових читань пам'яті Юліана Костянтиновича Редька / за ред. І. В. Єфименко. Київ, 2005. 272 с.
2. Баранова С. В. Власні назви в англomовних перекладах «Мертвих душ» М. В. Гоголя : матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників, м. Суми, 18-19 квітня 2019 р. Суми : Сумський державний університет, 2019. С. 89–93.
3. Барсук Т. Статус антропонімів у художньому дискурсі : Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету, м. Суми, 20-25 квітня 2009 року. / відп. за вип. Л. П. Валенкевич. Суми : Сумський державний університет, 2009. С. 67–68.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Вид. центр «Академія», 2009. 376 с.
5. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. Ужгород, 2002. 175 с.
6. Бережна М. В. Тринадцять етапів перекладу власних імен та назв. Суми : Вісник СумДУ. Серія Філологія, 2007. С. 62–66.
7. Беліцька Є. М. Конотонімізація онімів як лексико-семантичний процес : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 – загальне мовознавство. Горлівка : Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов ім. Н. К. Крупської, 2000. 185 с.
8. Браїлко Ю. Семантична специфіка онімів. Полтава : Філологічні науки, 2009. Вип. 1. С. 111–116.
9. Великодна А. І. Оніми у фентезійних творах (на основі роману Джорджа Р. Р. Мартіна «Гра престолів»). Київ : Альманах науки. Серія Філологія, 2019. Вип. 11. С. 37–39.
10. Греков В. О. Роль ономастики у навчанні та вдосконаленні навиків перекладу. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/22.pdf> (дата

звернення: 17.11.2020).

11. Гудманян А. Г. Випадки гіперфонетизму при передачі власних назв : матеріали Всеукр. наук. філол. конференції «Проблеми суч. світової літератури та лінгвістики» м. Черкаси, 2000 р. Черкаси : ЧІТІ, 2000. С. 40–41.

12. Гудманян А. Г. Переклад власних назв (англ. мовою) : матеріали наук. конференції «Лінгвістика і вербальна комунікація у 21 столітті – тенденції і перспективи», м. Київ, 2000. Київ : 2000. С. 74–75.

13. Денисова С. П. Етнолінгвістична специфіка полікультурних суспільств. Київ : КНУ, 2003. С. 74–78.

14. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англословних перекладів української прози). Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1989. 216 с

15. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики. Одеса : Астропринт, 2006. 326 с.

16. Кобякова І. К. Основні концепти фантазійного дискурсу Суми : Наукові записки. Серія: Філологічні науки, 2020. С. 220–224.

17. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.

18. Лучик В. Спроба охопити неохопне. Київ : Українська мова, 2010. Вип. 2. С. 135–140.

19. Мовчан Д. В. Ономасіологічна структура словотвірних антонімів-іменників сучасної німецької мови. Суми : Філологічні трактати, 2014. Т.6. С. 69–74.

20. Назаренко О. В. Навчання перекладу власних імен на основі сучасного художнього дискурсу : тези доповідей X Міжнародної науково-методичної конференції, м. Суми, 13–14 листопада 2014 р. Суми : Сумський державний університет, 2014. С. 105–109.

21. Назаренко О. В. Поліаспектність власних імен в англословному казковому дискурсі та їх комунікативна спрямованість. Суми : Філологічні

трактати, 2014. Т.6, № 1. С. 114–117.

22. Синиця А. С. Оніми як складова внутрішнього лексикону мовної особистості. Київ : Мовні і концептуальні картини світу, 2013. Вип. 46(3). С. 383–389.

23. Суперанская А. В. Имя – через века и страны. Москва : КомКнига, 2010. 192 с.

24. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 548 с.

25. Федорчук Р. А., Приходько Н. А. Раціональне та ірраціональне крізь призму власних назв (на матеріалі серії романів Джорджа Мартіна «Пісня льоду та полум'я») : матеріали VI Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 17–18 березня 2016 р. Суми : Сумський державний університет, 2016. С. 72–73.

26. Чала Ю. П. Переклад культурно-маркованих поетонімів: соціо-семіотичний підхід. Житомир : ред. відділ Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка, 2005. Вип. 23. С. 215–217.

27. Чеснокова Г., Михайловська А. Власні імена в англomовній художній літературі. Херсон : Південний архів. Філологічні науки, 2017. С. 137–140.

28. Швачко С. О. Об'єкти перекладознавства : монографія. Суми : СумДУ, 2019. 222 с.

29. Щетинин Л. Слова. Имена. Вещи. Ростов-на-Дону : Издательство Ростовского государственного университета, 1966. 219 с.

30. Якимчук А. П. Лінгвокультурна комунікація як випробування для перекладача. Харків : Харківський гуманітарний університет "Українська народна академія", 2007. URL: <http://eprints.zu.edu.Ua/2023/1/17.pdf> (Дата звернення: 05.08.20).

31. Brennen T. On the Meaning of Personal Names : A View from Cognitive Psychology, 2013. URL:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1179/nam.2000.48.2.139> (дата звернення: 05.08.20).

32. Bušs O. Some Theoretical Aspects of the Translation of Proper Names. Names and Their Environment, 2014. URL: https://www.gla.ac.uk/media/media_576598_en.pdf (дата звернення: 05.08.20).

33. Bušs O. Some Theoretical Aspects of the Translation of Proper Names. Names and Their Environment, 2014. URL : https://www.gla.ac.uk/media/media_576598_en.pdf (дата звернення: 05.08.20).

34. Grzega J. Bezeichnungswandel : Wie, Warum, Wozu? Ein Beitrag zur englischen und allgemeinen Onomasiologie. Heidelberg : Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik, 2006. Vol. 73.1. P. 92–95.

35. Grzega J. Lexical-Semantic Variables in J. M. Hernández-Campoy, J. C. Conde-Silvestre. Wiley-Blackwell : The Handbook of Historical Sociolinguistics, 2012. P. 271–292.

36. Fairclough N. Critical discourse analysis. London : Sage, 1997. Vol. 2. P. 258–284.

37. Saussure F. de. Course in General Linguistics, translated by Wade Baskin. New York : Columbia University Press, 2011. 336 p.

38. Hamilton R., Bramwell E., Hough C. Mapping Metaphor with the Historical Thesaurus: A New Resource for Investigating Metaphor in Names, 2014. URL : https://www.gla.ac.uk/media/media_576598_en.pdf (дата звернення: 06.08.2020).

39. Kadurina V. Genre and stylistic features of modern English discourse of fantasy : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 23–24 квітня 2015 року. Суми : СумДУ, 2015. С. 15–16.

40. Koch P. Kognitive romanische Onomasiologie und Semasiologie. URL : <https://publikationen.unituebingen.de/xmlui/bitstream/handle/10900/79021/Koch%20Bank%20%282003%29%20Kognitive%20romanische%20Onomasiologie%20und%20Se>

[masiologie%20%20%28A77%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y](#) (дата звернення: 06.08.20).

41. Koch P. Lexical Typology from a Cognitive and Linguistic Point of View, in: Cruse, Alan et al. (eds.), *Lexicology: An International Handbook on the Nature and Structure of Words and Vocabularies*. Berlin/New York : Walter de Gruyter. Vol. 1, 2002. P. 1142–1178.

42. Lakó C. An onomasiological approach to online marketing. *Proceedings of the International Conference Communication, context, interdisciplinarity*. Târgu-Mureş : Editura Universităţii „Petru Maior”, 2010. P. 417–421.

43. Magnini B., Speranza M. Merging Global and Specialized Linguistic Ontologies. In *Proceedings of the Workshop Ontolex-2002 Ontologies and Lexical Knowledge Bases LREC-2002*, 2002. P. 43–48.

44. Nazarenko O. V., Velykodna A. I. Semantic Features of Onomastic Lexicon in the Contemporary Fictional Discourse (Based on the Novels "A Game of Thrones" by George R. R. Martin). Суми : Філологічні трактати, 2018. Т.10, № 4. С. 56–61.

45. Patras V. Nike v chate (Pohlad na internetove prezyvky cez okienko sociolingvistiky. Bratislava-Banska Bystrica : Slovenska onomasticka konferencia, 2000. P. 203–209.

46. Robinson D. Onomastics vs Etymology (abstract), 2014. URL : https://www.gla.ac.uk/media/media_576598_en.pdf (дата звернення: 06.08.20).

47. Rutkiewicz-Hanczewska M. Semantics of Proper Names. The Structure of the Mental Lexicon of Proper, 2014. URL : https://www.gla.ac.uk/media/media_576598_en.pdf (дата звернення: 06.08.20).

48. Smith Grant W.. *Theoretical Foundations of Literary Onomastics*, 2013. URL : <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199656431.001.0001/oxfordhb-9780199656431-e-41> (дата звернення: 06.08.20).

49. Štekauer P. A Theory of Conversion in English by Review by: Salvador

Valera Journal of Linguistics, 2000. Vol. 36, No. 1. P. 145–155.

50. Velykodna A., Nazarenko O. Semantic Features of Chrematonyms in the Series of Novels “A Game of Thrones” by George R.R. Martin : матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників, м. Суми, 18-19 квітня 2019 р. Суми : СумДУ, 2019. С. 10-14.

51. Venuti L. Strategies of translation. In M. Baker (ed.). London : Encyclopedia of translation studies, 1998. P. 240–244.

52. Wang L., Yang Y. Integrating the Meaning of Person Names into Discourse Context: An Event-Related Potential Study, 2014. URL : <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0083206> (дата звернення: 06.08.20).

53. Zhukova D., Baranova S. The status of anthroponyms and toponyms in the english fiction : матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету, м. Суми, 18–29 квітня 2005 р. Суми : Сумський державний університет, 2005. Ч.1. С. 66–68.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

54. Етимологія – Етимологія української мови / за ред. О. І. Потапенка. Київ : Мілленіум, 2005. 205 с.

55. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). Академія наук України; Webmezha. URL : <http://sum.in.ua/> (06.08.20).

56. Babylon NG. *Babylon*. URL: <https://dictionary.babylon-software.com/language/linguistics/> (дата звернення: 04.08.20).

57. International Encyclopedia of Linguistics. URL : <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195139778.001.0001/acref-9780195139778> (дата звернення: 06.08.20).

58. Lexicool. URL : <https://www.lexicool.com/online-dictionary.asp?FSP=C39&FKW=linguistics> (дата звернення: 06.08.20).

59. Online Collins English Dictionary. URL : <http://www.collinslanguage.com> (дата звернення: 06.08.20).

60. Online Longman English Dictionary / ed. by Longman, 2009. URL : www.ldoceonline.com (дата звернення: 04.08.20).
61. Online Oxford English Dictionary. URL : <http://www.oxforddictionaries.com/> (дата звернення: 10.08.20).
62. Online Webster`s dictionary. URL : <http://www.websters-online-dictionary.org/> (дата звернення: 04.08.20).
63. SIL glossary of linguistic terms. URL : <https://glossary.sil.org> (дата звернення: 06.08.20).

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

64. 30 років якості, або Як відьмак українською заговорив. *ЛітАкцент*. URL : <http://litakcent.com/2016/12/09/30-rokiv-jakosti-abo-jak-vidmak-ukrajinskoju-zahovoryv/> (дата звернення: 04.08.20).
65. «Відьмак» Анджея Сапковського. *Фейсбук. Український клуб*. URL : <https://www.facebook.com/vidmak.uacub/posts/646159885531930/> (дата звернення: 20.07.20).
66. Как выбирал имена Анджей Сапковский. *Порог миров*. URL : <https://llyrska.wordpress.com/2018/03/20/%D0%BA%D0%B0%D0%BA%D0%B2%D1%8B%D0%B1%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%B9-%D1%81%D0%B0%D0%BF%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/> (дата звернення: 06.08.20).
67. Сапковський А. Меч призначення. *УкрЛіб. Бібліотека української літератури*. URL : https://read-online.in.ua/read/vidmak_mech_priznachennja (дата звернення: 06.08.20).
68. Сапковський А. Останнє бажання. *УкрЛіб. Бібліотека української літератури*. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3997&page=4> (дата звернення: 21.07.20).

69. Химера. *Вікіпедія*. URL : <https://ru.wikipedia.org/wiki/Химера> (дата звернення: 21.07.2020).
70. Эмпуса. *Вікіпедія*. URL : <https://ru.wikipedia.org/wiki/Эмпуса> (дата звернення: 21.07.2020).
71. Are the English translations of The Witcher book series really that bad? *Quora*. URL : <https://www.quora.com/Are-the-English-translations-of-The-Witcher-book-series-really-that-bad> (дата звернення: 21.07.20).
72. Articles with Miscellaneous Proper Names. *Useful English*. URL : <https://usefulenglish.ru/grammar/part-8-articles-with-miscellaneous-proper-names> (дата звернення: 21.07.20).
73. Common and Proper Nouns. *Perfect English Grammar*. URL : <https://www.perfect-english-grammar.com/nouns-common-and-proper-exercise-1.html> (дата звернення: 08.08.20).
74. Easy Pace Learning. URL : <https://www.easypacelearning.com/grammar/nouns/1443-common-and-proper-nouns-3> (дата звернення: 20.07.20).
75. How to read the Witcher books. *Techradar. The source for tech buying advice*. URL : <https://www.techradar.com/how-to/how-to-read-the-witcher-books-in-order> (дата звернення: 21.07.20).
76. Language varieties in the Witcher 3. URL : <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1267450/FULLTEXT01.pdf> (дата звернення: 04.08.20).
77. Proper names “Witcher”. *E-onomastics*. URL : <http://e-onomastics.blogspot.com/2016/06/proper-names-in-translation.html> (дата звернення: 18.07.20).
78. Quality of English translation? *Reddit*. URL : https://www.reddit.com/r/witcher/comments/2vbtzo/quality_of_english_translation/ (дата звернення: 05.08.20).
79. Sapkowski A. The Last Wish. *Onlineread Free Novel*. URL :

http://onlinereadfreenovel.com/andrzej-sapkowski/page,3,43239-the_last_wish.html

(дата звернення: 04.08.20).

80. Sapkowski A. The Sword of Destiny. *Onlineread Free Novel*. URL : http://onlinereadfreenovel.com/andrzej-sapkowski/43223-sword_of_destiny.html (дата звернення: 04.08.20).

81. Student writing support. *University of Minnesota*. URL : <http://writing.umn.edu/sws/quickhelp/grammar/articlesproper.html> (дата звернення: 10.08.20).

82. The Witcher. *Вікіпедія*. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/The_Witcher (дата звернення: 06.06.20).

83. The Witcher has monsters and naked wizards. Somehow, it's boring. *Vox*. URL : <https://www.vox.com/2019/12/20/21028252/witcher-netflix-review-cavill> (дата звернення: 06.08.20).

84. What Are Proper Nouns? *Grammar Monster*. URL : https://www.grammar-monster.com/glossary/proper_nouns.htm (дата звернення: 06.08.20).

85. What is a Proper Noun? *Ginger*. URL : <https://www.gingersoftware.com/content/grammar-rules/nouns/proper-noun/> (дата звернення: 06.08.20).

86. Why the Witcher is Better than Game of Thrones. *The Atlantic*. URL : <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2020/01/the-witcher-is-absurd-thats-why-its-brilliant/604297/> (дата звернення: 06.08.20).

PE3IOME (SUMMARY)

The content of this graduation thesis is based on the study of such a linguistic category as onomastic vocabulary. For successful research, a series of novels "Witcher" by Andrzej Sapkowski was viewed, in particular, "The Last Wish" and "Sword of Destiny".

The onomastic category has always been of great interest for the philosophers and linguists all over the world. This lexicological phenomenon has different aspects such as its meaning and connection with the culture of different people, as also its influence on the process of society development.

The relevance of the research topic is dictated by the fact that there are some linguistic lacunas in the translational aspect of onomastic knowledge. The classification and methodological basis of the thematic discourse translation is of the outstanding interest on the modern stage of linguistic studies.

Moreover, we consider it necessary to analyze the structure and cognitive features of the onomastic lexicon in fantasy discourse, considering the emergence of new trends in linguistics, as well as the material of modern literature due to the insufficient number of scientific developments on a specific outlined topic.

Due to the presence of onomastic studios in Ukraine and abroad, there is a gradual increase in the degree of processing of theoretical material on the topic of structure, classification and semantic coloring of proprietary units. The researchers who have been studying this lexical layer for years are A. V. Superanska, Ye. M. Vereschahin, V. H. Kostomarov, O. V. Nazarenko, Tim Brennen, H. Bergmann, O.V. Nazarenko, Yu. A. Karpenko, R. D. Petrova.

The aim of the work is a comprehensive characterization of specific semantic features of the onomastic lexicon, which are characteristic of modern fantasy discourse, the definition of key translation techniques and methods used in the translation of

proprietary vocabulary from English to Ukrainian, as well as the development of methods for implementing the onomastic vocabulary layer during the practical classes.

In the light of this goal a number of research objectives were outlined:

- consider the main theoretical provisions of modern linguistics on the definition and classification of proprietary vocabulary;
- identify the features of the functioning of onyms (anthroponyms, chrematonyms, toponyms) in literary texts;
- determine the role of the onomastic lexicon in modern fantasy discourse;
- consider possible translation techniques used when working with proprietary vocabulary based on the material of “Witcher” by Andrzej Sapkowski;
- establish a number of methods possible for implementing the layer of onomastic vocabulary in the framework of theoretical and practical classes in order to deepen students' knowledge and increase their level of competence.

The analysis of empirical material was carried out on the basis of a set of research methods: descriptive method, comparative-historical method, analysis and synthesis method, abstraction method, induction and deduction method, dictionary definition method.

Structure of the graduation thesis: it consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, lexicographic and illustrative sources, a summary and an appendix. The total volume of the graduation thesis (without appendix and summary) is 65 pages. The list of references includes 85 items.

Summing up the first theoretical chapter, it should be noted that proper names are considered words and word combinations used to denote individual objects or subjects. A set of proper names, according to the classification of linguists, form anthroponyms – names or nicknames of people, zoonyms – nicknames of animals, toponyms – names of geographical objects, astronoms and cosmonyms – names of celestial bodies, as well as

objects of outer space, chrematonyms – names of material objects, which were most often the property of individuals (swords, cups, castles, etc.).

Thanks to the use of proper names that have a unique form, etymology and semantics, it is possible to eliminate language barriers and establish mutual understanding. The study of proprietary vocabulary is carried out by onomastics – a branch of linguistics that specializes in analyzing the history of the origin, etymology or semantics of proprial lexicon and its connections with other categories of the dictionary of a particular language.

Scientists distinguish the following subspecies of this science: descriptive, theoretical, practical, artistic, historical and ethnic onomastics. Thus, studying proper names of various types helps scientists recover a large amount of historical, geographical, and socio-cultural data. The main functions of proper names include differential, identification and nominative, because the name of a denotate occurs due to its preliminary separation from the same type of object/ subject. Thus, the main peculiarity of proper names can be called the lack of a clear connection with the concept and, conversely, a strong close connection with one specific object.

According to the second chapter, when creating a logically complete and structured fictional world, it is extremely important for the author of fantasy literature to pay attention to their own names. These include images of characters, names of geographical features, and socio-political phenomena. Onyms in a literary text are one of the types of artistic details that help to make the text original, unlike what the reader's mind perceived before getting acquainted with this book. To translate proper names in fantasy works, in particular, the following translation techniques are used: transcoding (transcription and transliteration), loan translation, descriptive translation, approximate translation, and different transformations.

The translator resorted to various types of transformations in 23% of cases of the total number of analyzed onyms. So, we can conclude that the most frequent method of translation was adaptive transcoding (when the proper name is neutral) and varieties of transformations (in the case of a proper name with some emotive meaning), because it

was thanks to them that the translator was able to interpret names, adapting them to the worldview and culture in the translation language, and the least frequent – transcription. This is explained by the fact that the vast majority of proper names selected for analysis are eloquent, but created by the author himself, so it would be extremely difficult to find an adequate match for them in the translation language. In addition, another criterion that determines the low percentage of transcription use, but a high percentage of adaptive transcoding, is the difference in the structure and phonetic composition of English and Ukrainian languages, which causes an almost constant need to adjust graphically or phonetically translated name to the spelling requirements of the Ukrainian language.

One of the functions of using proper names in fantasy works is to specify and individualize the object, as well as give it unique properties. Proper names create a special tone of the work and embody the author's position in the vision of space through a number of associative contextual connections. But the main function in creating a fantasy discourse is the expressive one. It is based on conveying certain emotions about the nominative object to the reader. Certain stable associations arise in the mind. In this case, the author allows the reader to make guesses about the meaning of a particular onym, without depriving him of his own point of view regarding the semantic content of the title. This is what helps the artistic text to remain multi-faceted and multi-layered.

It is mentioned on the third chapter that there is a need for a comprehensive approach to teaching students the Practice of Translation. To consolidate new theoretical material, in particular the methodology of onomastic vocabulary translation techniques, it is necessary not only to provide students with theoretical information and several exercises to consolidate it, but also to conduct a comprehensive training using three types of exercises: non-communicative, communicative and conditionally communicative.

All the examples of exercises given above were developed independently as a result of working out theoretical material on the topic "Translation of onomastic vocabulary", as well as the series of novels "Witcher", taking into account the age characteristics of students. Thus, the emphasis was placed on conditional communicative and

communicative exercises, but before moving on to them, the student must train their skills, bring them to automatism by performing non-communicative exercises. As a result, it can be concluded that there are different types of relationships between non-communicative, conditional communicative and communicative exercises. If in the first case the dominant characteristic is the automatic component, in the second – the use of reference material and hints, then in the third – the student's independent work with the text and lexical units to be studied.

The theoretical significance of the work lies in the fact that the analysis of onomastic vocabulary was carried out not only taking into account the essence and main characteristics of this concept, but also in terms of a comprehensive analysis of the techniques percentage used for their translation within works of fiction. The prospects for using the results obtained are the possibility of further research of ways to translate onomastic vocabulary in the context of various types of discourse (artistic, political, journalistic).

The practical significance of the research results is determined by the possibility of using its results in preparation for classes and seminars in such disciplines as Lexicology, Theoretical Linguistics, Practice of Translation and Methodology of Teaching Translation. At the same time, the presented material will be useful for analyzing works of fiction, in particular fantasy discourse, to determine the translation techniques used in them.

The scientific novelty of the work is determined by the fact that the percentage analysis of a sample of methods for translating toponyms, zoonyms, anthroponyms and mythonyms based on a fantasy text in a linguistic Ukrainian-language discourse was carried out for the first time. In addition, the study includes original exercises with non-trivial vocabulary to hone the skills of translating proper names from English to Ukrainian based on the material of “Witcher” series of novels.

ДОДАТОК А

Список антропонімів, обраних для перекладацького аналізу

№ п/п	Англомовний варіант	Україномовний відповідник	Використаний перекладацький прийом
1.	Treska	Жмутик	Трансформація
2.	Velerad	Велерад	Транслітерація
3.	Foltest	Фолтест	Транслітерація
4.	Geralt	Геральт	Адаптивне транскодування
5.	Dalka	Далька	Адаптивне транскодування
6.	Adda	Адда	Транслітерація
7.	Segelin	Сегелин	Адаптивне транскодування
8.	Ostrit	Острит	Адаптивне транскодування
9.	Nenneke	Неннеке	Транслітерація
10.	Iola	Йоля	Адаптивне транскодування
11.	Degen	Виродок	Трансформація
12.	Fanger	Іклаль	Наближений переклад
13.	Tailles	Тальє	Транскрибування
14.	Hereward	Ерeward	Адаптивне транскодування

15.	Karelka	Карелька	Адаптивне транскодування
16.	Borg	Борг	Адаптивне транскодування
17.	Carry-pebble	Носикамінь	Калькування
18.	Master Irion	Майстер Іріон	Транслітерація
19.	King Idi	Король Жиль	Трансформація
20.	Abrad Jack-up-the-Skirt	Абрад Задериспідниця	Калькування
21.	Shrixe	Жуланка	Трансформація
22.	The Fifteen	П'ятнадцятка	Калькування
23.	Marilka	Маринка	Наближений переклад
24.	Dandelion	Любисток	Трансформація
25.	Voivod Tracasse	Воєвода Нужибоб	Трансформація

Список топонімів, обраних для перекладацького аналізу

№ п/п	Англомовний варіант	Україномовний відповідник	Використаний перекладацький прийом
1.	Ropers Gate	Брама Лихварів	Наближений переклад
2.	Old Narakort Inn	Корчма «Старий Наракорт»	Калькування
3.	Tavern The Fox	Корчма «Під лисом»	Наближений переклад
4.	Wyzim	Визім	Транскрибування
5.	Temeria	Темерія	Адаптивне транскодування

6.	Pontar	Понтар	Транслітерація
7.	Mahakam	Махакам	Транслітерація
8.	Melitele's temple	Святиня Мелітеле	Калькування
9.	Ellander	Елландер	Транслітерація
10.	Dorndal	Томдаль	Наближений переклад
11.	Yamurlak	Ярмурляк	Наближений переклад
12.	Arcsea	Лукомор'є	Трансформації
13.	The Golden Court	Золотий двір	Калькування
14.	Fourhorn	Чотиривугли	Калькування
15.	Cintra	Цинтра	Адаптивне транскодування
16.	Inn The Pensive Dragon	Шинок «Під задумливим драконом»	Трансформації
17.	Three Jackdaws	Три Галки	Калькування
18.	Holopole	Холопілля	Адаптивне транскодування
19.	Valley of Flowers	Долина квітів	Калькування
20.	Blaviken	Блавікен	Транслітерація
21.	Duchy of Attre	Князівство Аттре	Калькування
22.	Murivel	Мурівел	Транслітерація
23.	Tridam	Тридам	Адаптивне транскодування
24.	Traders' Trail	Купецький шлях	Калькування
25.	Novigrad	Новіград	Транслітерація

Список міфонімів та зоонімів, обраних для перекладацького аналізу

№ п/п	Англомовний варіант	Україномовний відповідник	Використаний перекладацький прийом
1.	Roach	Рибка	Трансформація
2.	Striga	Стрига	Адаптивне транскодування
3.	Witcher	Відьмин	Трансформація
4.	Monster	Страхолюд	Трансформація
5.	Moola	Мула	Транскрибування
6.	Alpor	Альп	Адаптивне транскодування
7.	Bruха	Брукса	Транскрибування
8.	Kikimora	Шишимора	Трансформація
9.	Amphisboena	Амфісбена	Адаптивне транскодування
10.	Manticore	Мантикора	Адаптивне транскодування
11.	Wyvern	Виверна	Адаптивне транскодування
12.	Folger	Імляк	Трансформація
13.	Aeschna	Капрела	Трансформація
14.	Pluocoris	Плавтина	Трансформація
15.	Chimera	Емпуза	Калькування
16.	Leshy	Лісовик	Калькування
17.	Ghoul	Гуль	Адаптивне транскодування
18.	Werewolf	Вовкулака	Калькування

19.	Black Annis	Баба-Яга	Трансформація
20.	Vypper	Ліндвурм	Трансформація
21.	Centipede	Вилохвіст	Трансформація
22.	Dracolizard	Ослизь	Трансформація
23.	Dermopteran	Літа	Трансформація
24.	Basilisk	Василіск	Трансформація
25.	Phoenix	Фенікс	Транскрибування